

SALAMON ERNŐ

Didergető

VÁLOGATOTT VERSEK

BUDAPEST

**Készült a
Gábor Andor írói Jutalomdíj Kuratóriuma
támogatásával**

**Sorozatszerkesztő
Simor András**

*Mogorva nyár,
letörő ág, rideg hegy,
van sodra már*

sötétvörös vizeknek.

*Kelj, ne heverj!
zendül szava a tájnak.
Pöröly s gerely
felel vissza imádnak.*

*Pernye, üszők,
rongy, vér, bű, seb kísérnek,
zsindely s küszöb
batyudban el nem férnek.*

*Lesnek, vigyázz,
parancs, bot, bosszú, vétek,
bús böjti gyász
és fasiszta cselédek.*

(Mogorva nyár, 1936)

Letölthető:

[\[PDF formátumban \]](#) [\[EPUB formátumban \]](#)

Salamon Ernő

Salamon Ernő első verseskönyve 1937-ben jelent meg, *Gyönyörű sors* rímmel, Marosvásárhelyen. A költőt Gaál Gábor köszönti a *Korunkban*: „A szegénység átpoétizálása – vajon nem paradox ez a kifejezés? Lehet poétikus a szegénység? Lehet szép a nyomor, a tömeglakás, az étlenség, a tüdőbaj? Szépség és szegénység vajon nem zárják ki egymást, vagy ha egybe is fonódnak valami bravúrban, a szépség nem a szegénység őszinteségének árán valósul meg? Nem semmisül meg a nyomor valódisága, ha a szép illuminációi közé emelkedik? A kérdés jogosult. A szegénység szerepe nagyon sajátos az irodalom, a szépség zónáiban. Sokan és sokszor megénekeltek. De különböztetni kell: más a szegénység, mint alkalom például a panaszra, amikor tulajdonképpen a panasz és nem a szegénység a szépség tárgya, és ismét más, amikor a szegénység a költői alkotás központi élménye, kizárólagos tárgya;

amikor a szegénység a költő valója, körlete, világa; amikor a szegénység a lényeg, a világkép, a belső költészet kozmosza. Amikor a szegénység alfa és ómega, minden irányból és mindenfelé, szépen átpoétizálva, s nem a nyomorköltészet rikoltó hangjaival, nyersen, úgy, ahogy előfordul, apoétikusan, amilyen a lényege, hanem a szép gyöngyözésének ugyanolyan sima és ittasító permetezésével, mint ahogyan valami tündéri kellem vagy édesítő zsongás szép. A szegénység ilyen előfordulása hiányzik irodalmunkból. Így egy új hang szólaltatja meg (*Salamon Ernő*).”

A költő, akit a kiváló szerkesztő így köszönt, ekkor 25 éves, 1912. május 15-én született Gyergyószentmiklóson. Gyerek és ifjúkorának körülményeit Pándi Pál tanulmányából idézzük: „Proletár-zsidó családjának az élete havasi magyar, román, székely munkások között zajlik. Apja fuvarozó famunkás, majd placcmester. A család, szegény emberek módjára, sokat vándorol, a megélhetést keresve. Nagyteremi, Erzsébetváros, Dicsőszentmárton, Marosvásárhely s újra Gyergyó az állomás. Hol tizen egy szobában, hol barakklakásban, hol módosabb rokonok kenyerén tengődnek. Gyergyóban fejezi be Salamon Ernő középiskolai tanulmányait. A Foresta erdő-kitermelő cég telepi barakklakásában élnek; a tanulás hónapjai alatt is fizikai munkát végez a költő. Apja negyvenöt éves, amikor elpusztítja a háború és a fűrészpor okozta kór, az asztma.”

Gyönyörű balladában emlékezik rá:

*Jó a nap és rásüt
a mi barakkunkra,
ülj ki, apám, ülj ki
kicsinyke padunkra!*

*A pincelakásban
egyre csak öregszel,
ülj ki apám, ülj ki,
hátha megmelegszel!*

*Egyre csak öregszel,
hátha megmelegszel,
hátha mégsem hab-. - meg,
tovább élsz ezegyszer.*

*Menj ki, apánk, meni ki,
hónapja siratunk.
Hónapja siratunk,
éve gyászban vagyunk.*

(*Jó a nap*)

Ehhez a világhoz ragaszkodik mindvégig. Vágya odajár vissza a fekete telep drága embereihez, a szegényekhez, akik olyan egyedüliek, mint a hegyek. A telepre, ahol gyerekként tifuszos beteg volt, és addig feküdt, míg a házfal a nap szívéből lett meleg, és kibomlottak a szegényvirágok, orgona, papsajt, margarét. Ahol imájára pöröly s gerely felelt vissza, ahol deszkaágyon feküdt, penészes volt az ablak, és ahol a kékjegű kút nem adott inni. „Fájó munkástájon / vagyok, ha keresnél.” – üzenté. A fűrésztelep adott neki erőt, hogy kétszeresemmi bérét ingébe kötve útra keljen, az urak szolgatartó kedvét többé nem szolgálva. Lengyel máglyázók, tót kocsisok világát őrizte szívében

mindvégig, ahol „nem volt olyan ott egy se, / ki lenne, hogy zsidózott.” Kijárta a szegénységet: „Szegény voltam, boldog voltam, / nem leszek boldogabb holtan.” Munkástáj oktatta a célig-járásra, nehéz mázsás munka hosszú kiáltásra. 1941-ben, két évvel mártírhalála előtt (a zsidó munkaszolgálatosként Ukrajnába hurcolt és ott kiütéses tífuszban megbetegedett költőt olasz fasiszták lövik agyon 1943. február 27-én) ismét Gyergyószentmiklósba vágyik vissza:

*Már ilyenkor fenn Gyergyóban,
ha fű a szél, fagyra fű,
a föld magát már a hóban
látja: holnap abba bú.*

*Kóbor kutyavirág pelyhe
ökörnyálba ütközik,
szállnak tovább csókrakelve
a nagy gyári útközig.*

*Fölszállok az ökörnyálra,
mint az a virágpehely,
hátha tutajára állva
szebb világba jutok el...*

(Csendes ének öreg munkásoknak)

Ez a szebb világ a gyergyói munkások világa, az ő vágyaikkal, harcaikkal forrt egybe Salamon Ernő rövid élete, „ezt a proletár-erdélyiséget képviselte következetesen, gazdagon.” (Pándi Pál: *Salamon Ernő*)

Kolozsvárott került kapcsolatba az illegális kommunista párttal, a *Brassói Lapok* munkatársaként még a lap politikai anyagába is sikerült belopnia sztrájk tudósítást, tárgyilagos beszámolót kommunista perekről. Gaál Gábor mellett válik marxistává. 1937-ben feleségül veszi Huszár Ilonát, egy kommunista tanítónőt. Szerelmi örömét is munkásoknak kiáltja el:

*Nohát, napszámosok!
Én most boldog vagyok!
Mihályok! Jánosok!
Vélem daloljatok!*

*Sóvárok! Hidegek!
Szávák! Konyepotok!
Hé! Hajdehó! Nohát!
Vélem rikkantsatok!*

(Gyönyörű szerelem)

Salamon Ernő tehetsége a legnagyobbakhoz mérhető. Eredetiségére elsőként Gaál Gábor mutatott rá, idézett írásában: „Szólamai, sorai a népdal szólamán, strófáin fakadnak, vagy a székely népi balladák szövegkiképzésének módján. Hangja sajátos. Ha hangol is másra, kicseng belőle a regionalitás, az erdélyiség zöngéje, mint ahogy a táj, amiben világa, szegénysége él, az erdélyi: az erdélyi fatelepek világa. Nem városi,

nem is külvárosi, nem is falusi költő, de a sajátos erdélyi tájba kitelepített munkás-kolóniáké.” Az erdélyi havasok balladáiból, rigmusaiból, ráolvasásaiból táplálkozik költészete, a hegyi emberek köznapi stílusa mondatépítése az éltető forrása lírájának. A népdal-forma nem bezárja mondanivalóit, hanem kiteljesíti azokat. A Salamon Ernő-i dalformába természetes módon fér bele a harsány kiáltás:

*Rongyos, foltos, veresek,
minden megfullasztott!
Nyugdíjasok! Béresek!
Munkások! Parasztok!*

(Szegény-ének pusztuláskor)

Vagy a közvetlen politikum:

*Lesnek, vigyázz,
parancs, bot, bosszú, vétek,
bús böjti gyász
és fasiszta cselédek.*

(Mogorva nyár)

A fűrésztelepek világából a fűrész az elsötétülő kor rettenetét idézi fel népdal tisztaságú versben:

*A kést megriadom,
a fűrészt rettegem,
örökös sötétség
fényeskedik nekem.*

(Körmére kell nézni...)

A *Példa a hangszerfáról* remek szonettje a végsőig, szembeszálló ember tercinájával fejeződik be:

*Biztos kívágnak, lebukom forogva,
de aki megöl, nagyon is vigyázzon,
rádőlök én és úgy hal tiporodva.*

A „gyergyóiság”, a tájnyelvi szavak megrendítő munkássírató eszközei:

*Öreg János cirkulás
meghalt tegnap este,
ezután csak innapol,
nem szigorog teste.*

(Székely munkásdal)

Másutt a tájszó játékos, több szótagos rímlehetőség számára:

*Alig lehet máma megélnem,
hanem más ríjon ezért, én nem,
de nem volt nehéz megehülnöm
arra, hogy legyen hely leülnöm.*

(Mint Baric a munka után...)

Erdélyiségében a régi magyar költészet elemei is jelen vannak. A *jó vénasszonyok* olvasásakor valósággal azt érezzük, hogy néhány évszázadot visszaléptünk az időben:

*A jó vénasszonyoknak
nincs anyjok, nincsen apjok.
Nyűgölődnek, csoszognak,
sarokban tel a napjok.
Avulnak, áporodnak,
egyre felháborodnak.*

*Hegyes leánykafejük
belóg savó tejükbe,
kék komor orrahegyük
lebúj kopasz begyükre,
nincs hasznuk a fogukból:
csúszik, csucsog, curukkol.*

Idézzük teljes egészében 1937-ben írt versét, a *Szegényember fiának!* címűt. Kimondatlanságában hatalmas erővel szólal meg a forradalmi remények elvesztésének fájdalma. A népi forma átokdallá válik.

*Szegény ember fiának
vas kellene nadrágnak!*

*Homály kéne világnak,
gyújthassa meg lámpának!*

*Az eső szalmazsáknak,
vihar éji óráknak!*

*Zárás, pincébedugás
kéne s rögtönaluvás!*

*Tikkadó víz. Gonosz fa
kedves szívét felhúzza!*

*Mocsárral elkeverjék,
földdel döngessék mellét!*

*Baj, kamat és puszta víz
csüggesszék a sírban is!*

*Fiai szolgáljanak,
sót, rezet kapáljanak!*

*Szegényember fiának
kötél kéne barátinak!*

*Amiért, hej, amiért!
Semmi másért, csak azért!*

Gyakran utalnak arra, milyen felszabadító hatású volt Salamon Ernőre József Attila költészete. Pándi Pál azonban jogosan figyelmeztet, „hogya a szövegegyezések vagy hasonlóságok nem feltétlenül egy-egy József Attila-vers direkt hatásának eredményei hanem gyakran a közös ízlés, a költői rokonság indirekt jelzőpontjai. József Attila hatása akkor is érvényesül Salamon Ernő kifejezéseiben, ha nem tapasztalunk verbális azonosságot, vagy ha egy-egy jellegzetesen József Attila-i mozzanat előbb villan fel az erdélyi költőnél, mint klasszikus költő-elvtársánál.”

Ez a rokonság íratja vele 1937-ben megrendítő siratóját:

*Természet dolgai, mik Vele vagytok,
gyom, el ne lepd, és ti se, kedves kaprok!
Eső. ne áztasd vézna, csontos hátát,
te, marha tél, kerüld rideg szállását!
Te, durva rög, hogy nyújtózzék, simuljál,
őszig ne érkezz meg falusi új nyár!
Mert szót kell vinni Hozzá, szörnyű sirást,
vak lelkének mutassátok az írást!
Jaj, tárgyai! Bús nők! Ebek! Vadon táj!
Mondjátok Néki: Te mondtad, nagyon fáj!*

(*Búcsú József Attilától*)

Nem véletlenül kezdődik a búcsúvers utolsó szakasza a Természet dolgaival. Salamon Ernő „kapcsolata a természettel, versei ipari civilizációja ellenére, szembeszökő. A természet azonban nála nem heroikus vagy idilli, mint az úgynevezett erdélyi költőknél, nem is mitikus, hanem kapitalisztikusan árnyalt. A természet mint társadalmi tényező jelentkezik nála, mint a szegénység ellenfele vagy barátja. Ez is jellemző vonása verseinek. A szegénység félelme a hidegtől, a téltől, mely fokozza nélkülözéseit, az ősztől, mely a betegségeket hozza, remeg természetbenyomásaiban. Különös, lírai vonatkozásokat szólaltat így meg. Új nyárdicséret, új tavaszvárás, új őszsiratás, új télvíz-átkozat fakad a száján.” – írja Gaál Gábor.

Szólnunk kell még Salamon Ernő ritmusairól. A *Gurucsa*, a *Koldusdal*, a *Tánc*, a *Didergető* költőjének versei a huszadik századi latin-amerikai költészet óriásának, a kubai Nicolás Guillénnek első két kötetével rokon törekvéseket mutatnak. Idézzük a *Gurucsa* címűt:

*Gurucsa, gurucsa,
gurucsa, gurucsa, verd meg,
gurucsa, gurucsa,
gurucsa, krúcsa, tekerd meg!*

Zsidókovács volt a déderti,

*fű az ebédem,
lengyel faluban
fogantam búban.*

*Bezzeg a városi, az
jókedvű, mint a piac,
én csak hűlök a házban,
mióta élek, csak fáztam,*

*mióta élek, csak hűlök,
mióta élek, nem ülök,
ölelem, ha fáradok,
a ködöt és a fagyot.*

*Decemberben se nadrág,
elvették és eladták!
E' már micsoda élet?
Kehes bennem a lélek!*

*A vizet hordja az egyik,
másik eszi a veknit,
másik eszi a kávé,
enyémét s az anyámét.*

*Gurucsa, gurucsa,
gurucsa, gurucsa, verd meg,
gurucsa, gurucsa,
gurucsa, krúcsa, tekerd meg.*

A huszonnyolc éves Nicolás Gullén 1930-ban megjelent *Szonmotívumok* című kötetében, majd az ezt követő *Zongoro kozongóban* nem a néger dobszó, hanem a kubai félvér szón formai lehetőségeit fedezi fel, vagyis nem az egzotikus afrikai hagyományban, hanem a Kubában kialakult népi formában talál rá önálló költői hangjára, a *color cubanóra*, a kubai színre, ahogy ő maga nevezi második kötete előszavában. A guilléni *poema-son*, a szon-vers egyszerre táplálkozik a régi spanyol és latin-amerikai hagyományból, a Lope de Ruedánál, Góngoránál, Gil Vicenténél és Sor Juana Inés de la Cruznál felcsendülő ritmusokból és Kuba mulatt dallamaiból. A néger téma számára nem folklorisztikus érdekesség. Havanna lumpenvilága jelenik meg zsánerképeiben, hangja egy szerre groteszk és tragikus, bonyolult és egyszerű, Havanna külvárosainak szókimondását ötvözi leheletszerűen finom líraisággal, a kubai élőbeszéd ortográfiájával jegyzi le szonjait. A rokonság nyilvánvaló Salamon Ernő „gyergyóiságával”, akinek lázadó versei ugyancsak alapvetően különböznek a két világháború közti „erdélyiségtől”, számára a gyergyói világ a fűrésztelepek világa, ezeknek a nevében írja lázadó, népi formájú verseit.

De nem véletlenül hasonlítottuk össze csupán a *Szonmotívumok* és a *Zongoro kozongo* verseivel, tehát Gullén két első kötetének darabjaival az erdélyi költő munkáit. Salamon Ernő tehetségét jogosan a legnagyobbakéhoz mérhetőnek ítéltük, de nem mondhatjuk el ugyanezt a hátrahagyott költői életmű egészéről. Szabadversei, nagyobb kompozíciói, például az 1941-42-ből való, *Dal utódoknak* című terjedelmes ciklus, meg sem közelítik népi formában írt verseinek jelentőségét. Tehetsége részletekben, olykor néhány sorban itt is előtör, de a versek egésze nem reprezentálja azt. A hitelesség

kedvéért ezt is el kellett mondanunk, hozzátéve, hogy Salamon Ernőnek első kötete megjelenése után csupán öt év jutott költői életműve kiteljesítésére, és ezt a rövid időt is megszakította a hírhedt ákosfalvi internálótábor, majd a munkaszolgálat.

Jelen kötetbe azokat a verseket válogattuk egybe, amelyek véleményünk szerint kimagasló tehetségének megszólalásai. Ezek a versek jelölik ki helyét költészetünkben.

Sorainkat munkaszolgálatos naplójának megrendítő vallomásával zárjuk:

„A mi szakaszunk parancsnoka Albert Ferenc tizedes. Szovátai mozdonyvezető. A legjobb ajánlólevél: munkás.”

Simor András

VERSEK

Szegény ének pusztuláskor

Megöregszik az idő,
víz jár altatónak,
megbutul a kerti kő,
sáros lesz a hónap,

meglátogatgat a sár,
szél fúj a kabátban,
kenyértelen a kosár,
a dél puliszkátlan.

Kövér házban gyúl a láng,
óvatos a pénzes,
vizes láz terül aláink,
vizes és penészes.

Ezer ősz óta fáj így
ez az elhagyottság,
a kehes, rühes, irigy,
rondító konokság.

Az ember hülésbe tapos,
melle vért ereszt át,

szeget üt a lakatos,
az asztalos deszkát.

Rongyos, foltos, véresek,
minden megfullasztott!
Nyugdíjasok! Béresek!
Munkások! Parasztok!

(1933)

Gyönyörű sors

Salamon Jóskáiknak

Félárván nőttem fel idáig,
se nagyobb bátyám, se apám
nem volt. Tudjátok, hogy hiányzik,
indulásnál, út hajlatán
az öregebb, ki járt már erre,
aki e tájat ismeri,
ki ha köszön szembejövőre,
az is visszaköszön neki?

Félárván jártam gyárról-gyárra,
a talpam s a szívem lyukadt,
szomjas ajakkal érintettem
a földet és a vályúkat.
Az ágy is, föld is, mind csak áru,
nem jár annak, ki nem fizet,
a föld ágyat nem adott nékem,
a vályú nem adott vizet.

Szomorú szívű, kék ajakú,
minden faluban megdobált,
szegény ember és lázadó is,
körülcsholt, lekiabált,
így botorkáltam éveimben,
pálcává kopott le a bot,
egyedüli és lemosolygott:
– Ez nem vett, mindig csak adott. –

Félárván jöttem el idáig,
most mások nélkül is tudom,
mi az igazság. Hol kell ütnöm
s nem ütnöm, milyen kapukon,
– szomorú szívű, vékony ajkú, –
tudom azt is: gyönyörű ősz
és tél lesz, s tudom: lemosolygott,
megalázott hit az erős.

Minden faluban megdobálhatsz,
– aki szenvedett, mindig él, –
szomorú szívű, vékony ajkú,
a gazdag minden pénzénél
örökké előbb! Vár sorára
– pálcává kopott le a bot –
a Kifosztott él s tesz oly időért,
milyenről nem is álmodott.

(1934)

Nyomorú tájék

Ilyenkor indul el a hegyi szél,
s kotródik sírva a marék meleg,
ilyenkor szörnyű vágyaik miatt
szerre pusztulnak el az emberek.
Ilyenkor rohadt fát cipel a nép
télire gyűjteni. Megürül az ágy.
Ki rajt' fekszik, csak fogja magát
s estére meghal. Nem siratja el
tömött fiók, kövér eledel.

Ilyenkor lesz hideg a nyári ház,
bogas bajokra füst s hideg került,
a betegség is bekopogtatott,
sok lesz a lázas, sok az ingerült,
lázás gyerekre szörnyű este jár,
anyja haját egy szálíg tépi ki,
élő gyermeknek tej sem jut ilyenkor,
de a halottat száz kíséri ki.

(1934)

Főhajtás a szegény sors előtt

Zavaros, furcsa csődület,
más szájak, más ige,
te vagy-é, ki itten élsz,
és hogy kerülsz ide?

Jól szabott vállak és szavak,
ez nem neked való,
föld kéne neked és hegyek,
s patakvíz volna jó.

Vagy a fekete telep
s a drága emberek,
szegények s olyan egyedüliek,
mint a hegyek.

Szegénységükben egyedül,
ez kellene neked,
fekete munkásasszonyok
és munkásgyerekek.

Társaddal ketten egyszerűn
ott élnél, mint azok,
akiket érdeemtelenül
a nyomor átka fog.

Vedreket húznál és igát,
s moslékot hordanál
dagadó ínnal, dombra fel,
amely zordonan áll,

szemétdombra, mely gyermeki
élted egyetlen és
olyan emléke, mint az ágy,
vagy mint a szenvedés.

Olyan emléke, mint az ágy,
férges lakása – kis
börtön, hol penészes a láz
s penészes vagy te is,

olyan emléke, mint az ágy,
hol ültél s vártál oly
erősen, mint a halott
vágyhat a föld alól.

Mint a paraszt a föld alól,
ha falva hangja szól,
úgy vágytál jobb világra el,
szegénységed alól.

Hol nem kell tandíj s nem ruha,
hol nem súrol anyád,
nem hajol súrlórongy fölé,
törhetlen, mint a nád.

Hol nem köhög fáradt apád,
húgocskád szeme jobb,
hol nem verés a vacsorád,
s a reggeli nagyobb.

Ilyen emlékek élnek ott.
Mégis csak odajár
vissza a vágyad. Messziség
nem lehet akadály.

Társaddal, ketten, egyszerűn
ott élni lenne jó,
illem s szabályok kötele
nem teneked való.

Ott kéne élned életük,
a rongyos életet,
és küszködni, végig, velük,
míg így él a telep.

(1934)

Egyszerű

Mint az útszéli víz, maradok,
mint az útszéli víz, megyek,
nézz belém, megragyogok,
s eltorzulok veled.

Mint az útszéli víz,
füveden, díztelen,
élek magányosan,
élek egyszerűen.

Ízem érezheted,
a színem láthatod,
magad itathatod,
a lábad moshatod.

Sima, ha simogatsz,
süket, ha megcsaholsz,
megérthetsz, ha akarsz,
elérsz, ha lehajolsz.

(1935)

Szomorú

Fiam, lányom nem marad. Falhoz is állíthattak volna.
Elejébe futok az időnek. Ne érjem meg a nemzetközi
internáló táborokat. Mit akartok? Ilyen vagyok. Már is

fáradt, kedvetlen, harcra nem való. Óbégatni ne halljatok
rendőrpincék. Barna vállam, ne érij szíjjostort.
Csontjaimat magasfeszültségű kemence porlassza,
marékba foghassa össze kedvesem hiányos fogaim,
mozdulataimat.
Estébe értem, semerre sem látok, tanácsadó barátaim
elhagytak. A telepi fiúk, akikkel együtt pénzezem,
elfelejtettek. Egyetemi diáktársaim, akikkel együtt faltuk
a menzakenyeret, most nélkülem eszik azt.
Rokonaim és ismerőseim, a tisztos hivatalnokok, munkások,
falusi kereskedők és feleségeik, takarítsák meg a
harmadosztályú jegyet a városig, ahol megszűntem.
Csak semmi jelenetet nem kérek.
Minél kevesebb zajjal takarítsatok el.

(1935)

Naiv emlék

*Annak, ki feleségem lett, pedig
nagyon nem akart az lenni.*

– Mind bőgne, úgyis itt maradsz, –
így az anyámnak az apám,
s be is költözködtünk azonnal
a csípős, szeles éjszakán.

Hiába bőgtünk. Egy szobában
laktunk egészen tavaszig,
mikor nekem adták az ágyat,
az egyetlent, az igazit.

Nem kellett már földön feküdni.
Beteg voltam. Testvéreim
földön aludtak, de ülhetek
napig az udvar vizein.

– Tífuszos – mondta meg a doktor,
és feküdtem két hónapig,
a konyhába szorult öt ember
este héttől reggel hatig.

A telepet én még nem láttam,
sokáig nem. Jó sűrű sár
feküdt az utcán. Ablakon túl
köd, szürkesség, ólak, homály.

A telepi kutya veszett volt,

körül egyetlen ismerős,
csupa angolkóros gyerek,
görbe, sebes, hideglelés.

Addig feküdtem, míg a házfal
a nap szívéből lett meleg,
kitámogattak a tornácra,
sikongattak a gyerekek.

Így tudom a gyermek emlékét,
sápadt, halk, süti a nap.
Nagybeteg volt, fel se tud állni,
a társai sikonganak.

Sápadt kölyök, nem is mosolyog,
csak bezárja jól két mély szemét.
A szegényvirágok kibomlottak,
orgona, papsajt, margarét.

(1935)

Árva március

Terülj el, bánatom:
furcsa sóhaj,
bújdosó baj,
vénség, görbeség.

Ez meg az, az útra megy ki,
botorkálgat keseregni;
– Öregen, betegen
élek, szánj meg, idegen!

Fuss el, szomorú kép,
rádióznak háziúrék,
gyepet látsz a közeli
hegyen, zölddel keveri
nap a tavalyi hót.
Száz van, aki rosszat vár,
egy olyan, ki jót.

Állj fel, lábam, állj fel,
jobb vidékre menni,
ez a város börtönöd,
házban harag, kövön köd,
itt nem tud csak sűrű könnyed
könnyen eleredni,
földdel társ nehéz szíved
nekikeseredni.

Vénség, görbeség,
furcsa sóhaj,
színtelen gyom ez a vers,
amilyen az élet:
árvaságban írt nyers
ácsorgó dal,
gonosz csihány alatt nőtt,
felette karóval.

(1935)

Magányos

Erősen hallgass, mint a fém, ha forrósodik,
csak a gyerek sír, csak a nő sóhajtozik,
a magadfajta emberek szűkszavúak, mint a mélység,
a szemnek tiszta látás kell, a hangnak él, a szívnek
kőkeménység.

Kinek van ideje ma rád hallgatni? Mindahány
gyűlölködik élete miatt, keserűi asztalán,
tizenkét óra munkaidő, hagyma kenyérrel, láz, kutatás,
nem kell neki vers, cifra sorok, elmés szófuttatás.

Dadogó, akadozó, szavakon botló, ügyetlen,
kacag a vidám, sirat a jó, üt a kegyetlen,
tejtelen mell nevelt, betegség gondozott,
szegény a versed is, kopott, megfoltozott.

Erősen hallgass, a szívnek ma nem barátja a száj,
nem könnyű beszélni. Tenger alatt fáj, ami fáj,
érdemes-e bánatod felhozni? Megfúlsz, alul maradsz!
De lehet-e hallgatni? Ha nem szólsz, nem élhetsz, nem
aludhatsz.

Hallgass, ha mondom. Vörösödj hangtalanul, mint a tűzben
a vas,
érlelj, mint a föld, csillogj hidegen, mint a messzi havas,
ma vért ontanak testvéreid szívéből gyilkosok kezei,
ez nem a te időd, és nem a testvéreid ennek az időnek az
emberei.

Száz bajú szíveddel magad vagy, mint a kút vize, hegyi
patak
se meg nem kérdeznek, szólítanak, se meg nem állítanak,
mély vized fodrozhatja szél, csaphatja vihar,
sírása néma marad, nem jut szívekbe hangjaival.

(1935)

Körmére kell nézni...

Hajnalon láthatom
hajnal szürkeségét,
láthatom esős szél
sívó sűrűségét,

láthatom viharom,
nehéz ég csapását,
csendes nép futását,
házak mozdulását,

rablók támadását
láthatom, láthatom,
boldog, aki nem lát,
ha botorkál vakon.

A nap fényességét
nem sötétíthetem,
délelőtti hajlás
sötétít itt nekem,

a szembe por vegyül,
mégis jól kell lássak,
körmére kell nézni
az elpusztulásnak.

A kést megriadom,
a fűrészrettegem,
örökös sötétség
fényeskedik nekem.

(1935)

Székely munkásdal

Öreg János cirkulás
meghalt tegnap este,
ezután csak innapol,
nem szigorog teste.

Ezután csak innapol,
én is innapolnék,
én is csak úgy nyugodnék,

nem is robotolnék.

Kotlós kútja, adj vizet,
köpj penészt fala ki,
mért is tudott falni ő,
mért tudott harapni?!

Jobb, ha férfi innapol,
ha földbe eresztik,
nem ehetik rogyásig,
nem ihatik vesztig.

(1935)

Biztató

Köves Miklósnak

Korán reggel felriadj,
de a zsákot ott ne hagyd!

Víz a tálban hadd várjon rád,
borzas asszony csak szóljon rád!

Gyermek csak kiáltson rád!
Zörögjön csak az anyád!

Nem vág a fűrész foga?
Kit állíthatnak oda?

Nem forog a cirkula?
Nem vág rajta Kiss Gyula!

Nem sivít a szalagfűrész?
Így határozta a gyűlés!

Így határozták a szolgák:
többé a deszkát nem tolják.

Nem húzzák többé a fát
koptatni a cirkulát.

Korán reggel felriadj,
de a zsákot ott ne hagyd!

Süt a nap kint, várj, pihenj,
rétre burjánt szedni menj,

margarétát, szárnyas sóskát,

kutyatejet, fecskepóstat.

Friss zöld füvet indulj szedni,
tizenegyig melegedni.

Tizenkettő üres has,
déli egyig csak nyughass.

Másnap egyig várj, ha kell,
még egy hétig tűrj, ha kell,

s még tíz évig fuss a hústül,
(ha pusztulsz, még ötszáz pusztul)

de a gyárba ki nem menj,
halj meg éhen, de pihenj!

Szóljon rád a borzas asszony,
gyermek sírással nyuvasszon,

te csak ülj, ha ülni kell,
te csak tűrj, ha túrni kell,

addig, míg az irodáru
üzenek: Jöjjön Nagy Káruj,

s jöhet ötszáz Kiss Gyula,
forogjon a cirkula.

Fúj a gátter, búj a szíj,
emberi a munkadíj!

(1936)

Nógató

Nagy Istvánnak

Kelj fel, fiam, az ágyból,
kútra kéne menni,
vederünket kút vizével
kéne tele merni,

mefagytak az ablakok,
hogy is mehetnék ki,
keblem vérét kiköpném,
a lelkem köpném ki,

nincsen hárász vállkendőm,

nincs kabát fejemre,
kelj fel, fiam, jó fiam,
ne aludj vesztetre!

– Már csak járj, öreganyám,
fagyos télen kútra,
két kezem a jeges szél
kékre meggyalulta,

negyvennyolcas stafli a
balkezem ütötte,
csonttá fagyott deszka bogát
a szemembe köpte.

Már csak járj, öreganyám,
kútra vizet hozni,
már csak járj, öreganyám,
fiadra foltozni,

már csak élj, öreganyám,
szolgának, öregnek,
szolgálj erős fiadnak,
kemény legényednek!

(1936)

Mogorva nyár

Brassai Viktornak

Mogorva nyár,
letörő ág, rideg hegy,
van sodra már
sötétvörös vizeknek.

Kelj, ne heverj!
zendül szava a tájnak.
Pöröly s gerely
felel vissza imádnak.

Pernye, üszök,
rongy, vér, bú, seb kísérek,
zsindely s küszöb
batyudban el nem férnek.

Lesnek, vigyázz,
parancs, bot, bosszú, vétek,
bús böjti gyász
és fasiszta cselédek.

Ne menekülj
földbe, rögökbe, fába,
ülj, ne repülj
csendesebb, jobb hazába.

Hegynek, rögnek
támasztjuk izmos hátunk,
sziklát löknek
szavaink, ha kiáltunk:

Kolera! Vész!
Járvány! Éhség és ínség!
Acél, serét,
ólom dagassza pincéd!

(1936)

Egy gyenge, szegény nőről

Szegényke messziről jött el,
hogy szülje hatalmas fiát,
száz hídon szédült, száz vizen hült,
s járt száz tartományon át,

száz sírt hagyott el, édes várost,
száz csillámló, friss, kék tavat,
hogy egy zsidó kocsmás fiának
szüljön egy fekete fiat.

Rettegve jött, szepegve bújt el
az idegen világ előtt,
jókedvű zsidók csak kacagták
a finomcsontú, gyenge nőt,

jókedvű zsidók csak kacagták,
de vérmes férje sírba dőlt
negyven s néhány éves korára
hirtelenül, idő előtt.

S a többi zsíros szájú bátya
és hájas néne mind halott,
csak ő, a gyenge nő, maradt itt
megszeppent, özvegy, elhagyott,

de társa van. Hú sanyarúság,
derék szegénység érte el,
s bár bütykös ujjai csapottak
és álmában sem énekel,

ő boldog, mert éltetett, táplált
kínon, nyomoron, síron át,
és igaznak kijáró bánat
borúzta mindég homlokát.

(1936)

Nóta

A hegyi utak sárosodnak,
jajonghatsz szíved szerint,
szegényember ősszel hal meg,
mindig ősszel rendszerint,
mindjárt temethetsz megint.

(1936)

Dal

Összedülsz-é, deszkaágyam?
Elhállok a havon lágyan!

Korhadsz-é, penészes ablak?
Elkorhadhatsz, itt nem hagylak!

Kékjegű kút, nem adsz inni?
Elszomjazunk tavaszig mi!

(1936)

Dal decemberben

Szép szeretőm, itt a kék december,
elrepül a zordon krivecekkal,
jókedvem a havasi virág,
rongy a levél, szégyelli az ág.

A felhőket rekedt hangok taszítják,
ilyentáiban özvegyek a sziklák,
fázva zúgnak a jeges vizek,
sötét órán közégig a hideg.

Kis kályhádba piros szenet hordok,
(ki tavaszig élél, az lesz boldog)
ülj eléje, gyöngye szeretőm,
tépődni a maradék időn.

(1936)

Jó a nap

Jó a nap és rásüt
a mi barakkunkra,
ülj ki, apám, ülj ki
kicsinyke padunkra!

A pincelakásban
egyre csak öregszel,
ülj ki, apám, ülj ki,
hátha megmelegszel!

Egyre csak öregszel,
hátha megmelegszel,
hátha mégsem halsz meg,
tovább élsz ezegyszer.

Menj ki, apánk, menj ki,
hónapja siratunk.
Hónapja siratunk,
éve gyászban vagyunk.

(1937)

Már ez így van

Már ez így van, édes lelkem,
reccsen a palánk,
akár elmenj, éji óra
már fonódna ránk.
Elégek én, mint a kátrány,
mint a lécnövő zsarátján.
Zsindelyes eresz,
engem eleressz!

Már ez így van, édes lelkem,
megöregedünk,
elkoptak a dolgaink is,
elkoptak velünk.

Elkopik a hajunk szála,
elkopik a kéz fogása,
megöregedünk,
fogát hullatja a bába,
éveinknek alkonyába'
mi is lesz velünk?

Már ez így van, édes lelkem,
végre hullóhelyre lettem,
ősz hónapom,
firis cserepem,
kis ülőpadom
szívembe veszem,
s mint a telt, vidám tarisnyát
vegye vállra Baric Pistát
telepi vihar
bánataival.

(1937)

Új évek elé

Két városban éltem,
három megyét láttam,
se vizem, se téglám,
semmit tarisnyáltam,

kedvet maradásra
érzek s meghálásra,
íme ilyen korán
hús elnyugovásra.

Aki bírja, bírtam,
most csak egy időig,
engedj elpihennem,
vigy addig a kőig,

erőm, veritékem!
Most kicsit aludnám,
ülj, szegényes álom,
pillámra, hogy innám.

Ki halálesetét
elkiáltja, mondja,
s gyűl kopasz szegénység
egybe, össze, nyomba',

úgy sikoltsalak el,
testes, szagos élet,

huszonöt esztendő,
rongy ifjúi évek.

Mint halálesetét,
úgy hallgasd meg, vérem,
hogy élünk bajosan,
hogy nővünk szegényen!

Kőre lefeküszöm,
nehezedem, testvér,
fájó munkástájon
vagyok, ha keresnél.

(1937)

Ráolvasó dal

Éles tél támad ránk,
fogytán van a hagymánk,
elégett a zsírunk,
hétfői nap sírunk,
se kutunk, se vedrünk,
fekete a keddünk,
szerdai nap kezdtünk,
estig igyekeztünk,
csütörtök a napja,
ki kezdte, folytassa,
mindig vén a péntek,
öregebb a szombat,
jó a munkásnépnek!

Mezei tüzeknek
láttán melegedhetsz,
telepi alkonynál
kötelet ha fonnál,
elfutó szíjúnál
hiába is rínál.
Jer velem idődből,
jer e hosszú böjtből,
majd akad, ki visz rád
kevés ruhát, tisztát.
Gyűl a nyomorúság,
gyűl, s a gyári népnek
fogyasztja a húsát.

Menj el a vidékről,
vonulj el az égről,
messzi országútak
régen elindultak,

rínak a megvert nők,
pusztulnak az erdők,
jajgatnak a rétek,
a gyári vidékek.
Nyugton akkor ülnél,
ha megsüketülnél,
hisz' a szülőfölded
- vasról, üres zsákról –
holtodig üvölthet!

(1937)

Szegény ember fiának!

Szegényember fiának
vas kellene nadrágnak!

Homály kéne világnak,
gyújthassa meg lámpának!

Az eső szalmazsáknak,
vihar éji óráknak!

Zárás, pincébedugás
kéne s rögönaluvás!

Tikkadó víz. Gonosz fa
kedves szívét felhúzza!

Mocsárral elkeverjék,
földdel döngessék mellét!

Baj, kamat és puszta víz
csüggesszék a sírban is!

Fiai szolgáljanak,
sót, rezet kapáljanak!

Szegényember fiának
kötél kéne barátnak!

Amiért, hej, amiért!
Semmi másért, csak azért!

(1937)

Gurucsa

Gurucsa, gurucsa,
gurucsa, gurucsa, verd meg,
gurucsa, gurucsa,
gurucsa, krúcsa, tekerd meg!

Zsidókovács volt a dédem,
fű az ebédem,
lengyel faluban
fogantam búban.

Bezzeg a városi, az
jókedvű, mint a piac,
én csak hülök a házban,
mióta élek, csak fáztam,

mióta élek, csak hülök,
mióta élek, nem ülök,
ölelem, ha fáradok,
a ködöt és a fagyot.

Decemberben se nadrág,
elvették és eladták!
E' már micsoda élet?
Kehes bennem a lélek!

A vizet hordja az egyik,
másik eszi a veknit,
másik eszi a kávét,
enyémét s az anyámét.

Gurucsa, gurucsa,
gurucsa, gurucsa, verd meg,
gurucsa, gurucsa,
gurucsa, krúcsa, tekerd meg!

(1937)

Búcsú József Attilától

A Szép Szónak

Elvégeztetett. A fennkölt Igét
házában ölte meg a szörnyű Gép.
A nemes hajlék, a gyönyörű fej
tépetten búsult a puszta fűvel.
A könnyű idő járt izmaidon,

a megszűnt színek szemhártyáidon,
tűnő fényre rabló sötét borult,
az Űrig dobta ki a Tér a Súlyt.
Özvegy percével ült a délután,
s kémelelt sikoltva a halál után.

Az Értelem tüzes szövétnekét
oltja, csitítja a széles Sötét.
Mely, harminchárom éven át, a Test,
egy lázban égett, most kínlódní rest.
A fűszemek illő olaját
beissza a talpfa, sínközti virág.
Aki repülve nemlébbe riad,
nem szégyenkezhettek bűne miatt,
a föld, a vas, a sár irgalmasabb,
könyörületes az örök Anyag.

Nyugszol a földnek ölében, alatt,
a föld Tevéled tegnap megfogant,
ki úgy kívánta anyja dús szavát,
így lel halálban végre is Anyát.
Lélek vendége: a távoli Emlék,
ím Véled ő, Véled marad ő mindég.
A pusztuló Esmélet udvarába'
örök a lúg, a nagymosás, a pára,
és ott maradhat, míg jólesik épen,
mamád köténye kistia kezében.

Természet dolgai, mik Vele vagytok,
gyom, el ne lepd, és ti se, kedves kaprok!
Eső, ne áztasd vézna, csontos hátát,
te, marha tél, kerülđ rideg szállását!
Te, durva rög, hogy nyújtózzék, simuljál,
őszig ne érkezz meg falusi új nyár!
Mert szót kell vinni Hozzá, szörnyű sírást,
Vak lelkének mutassátok az írást!
Jaj, tárgyai! Bús nők! Ebek! Vadon táj!
Mondjátok Néki: Te mondtad, nagyon fáj!

(1937)

Gyerekdal

Az én apám melle olyan,
olyan, mint a nagykazán,
olyan hatalmasat sípol,
olyat senki, igazán!

Nyakig ér a posztócsizma,

talpig ér a nagykabát,
az én apám minden ősszel
mégis meghúti magát.

Az ablakunk kicsapódik,
a réti szél beveri,
szegény apám a meleget
hogyan keresi s nem leli.

Szegény anyám melegítné,
melegítné, nem teszi,
Lánykorától hidegrázás
didergeti, rezgeti.

Keskeny melle hidegedik,
húsa apad, csontja szúr,
rajta mindenfajta fúlás
szaporodik s nő gazul.

Így aztán nem melegednek,
ketten fáznak reggelig,
reggel a jó szalmazsákon
csuromvíz nyomuk, helyük.

Ha fejszével, ha karóval
kergetheted a ködöt,
nálunkfelé, aki férfi,
novemberben mind köhög.

Nálunk azt, aki nem köhög,
megölik a szegények.
Mi nem félünk. Apám szegény,
és az anyám szegényebb.

(1938)

Már túl a tárgyakon

Ösvényes dombi fű, bádog a napban, nyár van körültem.
Tátogok én is, mint aki ébred: hová kerültem?

Nem visz a nagyvíz? Iszaphajam, kövülő szemem nem veri
híd?

A napbeli színekért tanúskodom s hallom az élet kis jeleit.

Már túl a tárgyakon s a köznapon s az ünnepen és örömmön,
remegő szerveimen a fulladást, égést dörömbölöm.

Már csak szelíd füveken, pázsitokon s kutaknál állok

testtelenül,
már csak a föld s az itthoni ég lássa a férfit, míg estje leül.

Talán elfelejtettem meghalni, kiterülni, ülni sötétbe,
elmegyek, megkeresem, miért él a férfi (halnia kellett) s mi
volt a vétke?

Mi volt a vétke? Mi volt a vétke? Mi volt a vétke? Sötétbe
vessék!

Élni akart a tiszta szívével, meg kell büntessék!

(1938)

Vihar

Merthogy használtak engem,
és elvették az ingem,
s hogy a fogukra vettek,
megrágtak és kiköptek,

s hogy lisztem is nekik kell,
s most maratnak ebükkel,
s mert szemem odaadnám
úgy enném, úgy ihatnám,

bőgő viharok állok,
hogy megrontsam az álmuk.

(1938)

Sötétedik

Tüdő taglója, szürke menny
szelekre ül, gyűjti ködét,
köhögtetéssel ver, üzen
a vizes, tornyos sűrűség,

világosság fényes fején
az öreg szín már vetkezik,
elhagynak szabad érveim,
vidámságom sötétedik,

csak egyedül fúlok, falok,
se takaróm, se szeretőm,
ha elaluszom, meghalok.

Félek az idegen időn.

(1938)

Szegények küszöbén

Déry Tibornak

Aludt az őr a határi mezőn,
itt jöttem erre a fekete gyárnál,
én kérezkedem ezen az időn,
nem az eső sír szállásod falánál,

nem az eső sír a küszöbödön,
én énekelek gyári éjszakákon,
a folyón fel, falusi ködökön
verem a húrt a kolóniákon.

Apám kiált a tízéves gödörből,
szép ínye kúsza gyökérbe harap,
az idő eszik véreből s a bőrből,
kemény bogárnak édes csontja pad.

Ültem rongyos sírjánál s nála fáztam,
hol van a szabad melle? Nincs sehhol!
Föld már a melle és föld már a vászna,
ahogy apám volt, úgy a földbe por.

Nem húnnya álmát ő se éjidőn,
ünnepi dala még későig éveli,
hát küszöbödön, nem a temetőn
szomorítlak meg morgó énekével:

„A fáradt férfi sóhajt s elterül,
– ne féljünk, jóemberek, a haláltól! –
a drótos lámpán a légy csengve ül,
– ne féljünk, jóemberek, a haláltól!

„A napi hangok kék szesze elég,
– ne féljünk, jóemberek, a haláltól! –
tájra áll a sápadt feketeség,
– ne féljünk, jóemberek, a haláltól!

„Amíg élni kell, töröm a fejem,
– ne féljünk, jóemberek, a haláltól! –
szíven fog az adósi félelem,
– ne féljünk, jóemberek, a haláltól!

„Reped az ingem, jó a szürke szél,

már jó a szürke szél, senki se pártol,
aki él, szomorú azér, ezér
– ne féljünk, jóemberek, a haláltól!

„Füstre csak az nézhet, aki beteg,
gyár kéménye, ünneptelennek tornya,
torkába csípés, kis körmébe szeg
ok heverésre, pihennivalóra.”

„Boldog, ki ül, de boldogabb, ki fekszik,
szabad ruhától, messzi van a fától,
meg sem is hűl, de ki sem is melegszik,
– ne féljünk, jóemberek, a haláltól!

„Én hát kiálltam, dördülhet dudájuk,
zsákjuk ott ülhet, részük bennem nem lesz,
osztályozatlan, számolatlan fájuk,
hajtó szidásuk nem ér a fülemhez.

„Jó a szegénynek ágyába', sírjába',
szendergő anyag hajáig, talpától,
hagyd ott az álmat, szenderülj halálba!
Ne féljünk, jóemberek a haláltól!”

Édes szegénység, a küszöbödön
kántálom én a nótáját apámnak,
nem az eső sír a hegyes kövön,
nem ketrecdnél, rossz mezei állat,

se égzengés, se kezes egered,
én kérezkedem énekelve itten,
vizes az asszony, hideg a gyerek,
a nehéz élet szúr a szíveinken.

A küszöbödnél én verem a hűrt,
szegénység, még ha akarnám se máshol,
édesapjától a fiú tanult:
Ne féljünk, testvéreim, a haláltól!

(1938)

Szépen száll a szegénység

Szépen száll a szegénység,
szállhat könnyű szívvel,
kit más táji könnyű sor,
kit betegség hí el.

Kétszersemmi béremet

ingembe kötöttem,
azt is, azt a keveset,
kutyáknak vetettem.

Szolgáltam a házadnak,
barmodnak, fiadnak,
láncos engedelme
voltam a lányodnak.

Tőlem tellett cifrára,
munkámból dagadtál,
de se szó, se köszönet,
ebeid közt hagytál.

Üthetitek nyomomat
végig hét határon,
szolgatartó kedvetek
többé nem szolgálom.

(1938)

Szegény nép dicsérete

Mert őt megölni nem lehet.
Elvégződhetnek évei,
a hír ittvoltát érleli,
sem a növények, sem kövek,
de szék-ülő bírái sem
dúlhatják jogos birtokát,
tetteinek jólbírt sokát;
hagyott nyomával is ízén.

Hagyott nyomával is ízén,
lélegzetével épített,
széles kezével szépített,
repült szikrázó gépiben,
étek szemétje volt ebéd,
megtagadta szolgák urát,
hejehujáját, sírt, torát;
szegénység lepte seregét.

Szegénység lepte seregét,
rettegett, ha sötétedett,
ártatlanságból vétetett,
ették legszebbje erejét,
mert jogtalan ítéleten,
poron s vizen raboskodott,
kolónián vakoskodott,
nehéz munka vermeiben.

Nehéz munka vermeiben,
siketen az évszak iránt,
semmi mást, jobb szíjat kívánt
s jó meleg mélyet, ha pihent.
Se gyermekével léte szebb
nem lett, – holtig értetlenül
nézte, hogy halt, hogy élt, ehült –
se asszonyával édesebb.

Se asszonyával édesebb,
nincsen mogorvább férfisors
annál, amelyben része volt,
s némaságánál nehezebb.
Fáradásánál nincs nagyobb,
tele ködénél szigorúbb,
fátylas egénél nyomorúbb,
munkájánál munkába' jobb.

Munkájánál munkába' jobb,
viselt dolgánál nem lehet
lényegre, célra, képre szebb,
nincsen művénél maradóbb.
Emlékszik rá a maradék,
hagyatékát nem rontja hír,
múlásán romlást, sírt kibír,
megmarad ő, mert ő a nép.

Megmarad ő, mert ő a nép,
virrasztott, gyászokba esett,
keserűn búsult, szenvedett,
áthordta-tolta életét.
Ha fényre gondolsz: nem is élt,
ha egészségre: itt se volt,
ha szabadságra: bujdokolt!
gödrében, mint az elitét.

Gödrében, mint az elitét,
de őt megölni nem lehet,
elmosni nincsenek vizek,
úgy hirdetem, mint senki még.
O, szolga lenni! rab! cseléd!
alja-sorsánál is alább!
de hirdetni időközön át
a szegénység dicséretét!

(1938)

Elmegy a víz,
tudós vagyok én minden bánatokban,
elmegy a víz,
elmegyek én is, már odajutottam.

Öregedem,
mindenféle sok tapasztalás vénít,
öregedem,
nyálás, eres vénember leszek én is.

Vénemberek,
azok, de nálam mindük boldogabb volt,
vénemberek,
de éltek s sarjai bontottak magukból.

Vénemberek,
de tudtak lenni mámorosak, rosszak,
vénemberek,
vasárnapoztak, kocsmákban boroztak.

Tudtak élni,
tudtak élni: finánc, folyamőr, rendőr;
tudtak élni,
szolgálni és nem vágyani ki a rendből.

Vénemberek,
nem verte őket: öntudat, szemérem,
vénemberek,
szép feketeszín, hószerű fehéren.

Ilyen öreg,
ilyen öreg, jaj, eddigelé nem volt,
ilyen öreg,
de ismertetek ilyen idegen kort?

Hogy éltem, jaj!
Vesszős április, borveres október!
Hogy éltem, jaj!
Ujjal mutattak, nem volt helyem, hó vert!

Hogy éltem, jaj!
Jaj, önmagámnak törvényt készítettem!
Hogy éltem, jaj!
Jaj, szomorú igaznak lenni jöttem!

Nehogy kövess!
Kocsmás gazok, felszentelt prófétáid!
Nehogy kövess!
Az igaz ember egynek lenni áhít!

Elmegy a víz,

hol visszahangja a szép fényes dalnak?
Elmegy a víz,
ki mindent elzokogni nem tud, hallgat,

Így éltem én,
nem szívesebben, mint a rab a sóban,
így éltem én,
mégsem nyöszörgők, azt mondom, hogy jól van.

(1938)

Mindmáig békétlenül

Hogy most már annyit nem élek, mint amennyit eddig,
a gyalázatos gyengeségnek rajtam enni lesz mit.
Megtudtam és belehalok, hogy itt mindenki meghal,
elszállt a lepke-ifjúság, a tél csihánya megmárt.
Maholnap gyermektársaim viszem el-ki, maholnap
mindenféle sípokon már nélkülem sípolnak.
Oly szegény voltam, emberek, de nehéz így létezni,
minden széphez odakapni, kérdezni: ez mi, ez mi?
Ki mondja meg: hol a fiú? Hová vetette sorsa?
Vajon milyen vizekre fut, hogy szomjúságát oltsa?
Agyagos már a régi víz és morzsa már a szikla,
elcsendesült, nem gyűrűzik tavon futó kavicsa.
Kivágták a törzsés fenyőt, fenyője, tűje sáros,
törött a rámpa, áll a gép, kereke, szíja álmos,
tető bomlik, törik a szeg, pattog a gyenge zsindegy,
lengyel máglyázó, tót kocsis, mind más tájakra ment el,
fekete zsidó dolgozók a helyükön maradtak,
édes barátja mindahány a vad székely havaknak,
nevet szakálluk csáposán a szurony-kriveceknek,
munkára, kedvre társak ők a hetyke székelyeknek.
A gyermekkor kedves helye kihalt, elhagyott, pusztá,
nem száll a moszt, nem vág a kés, nem csap a deszka
vissza.
Két karom izma nem kötél, hát ember vagyok én is,
tudatlanság az ifjúság, az, minden napja végig.
Ki szenvedéssel odajut, hogy rájön egyre-másra,
tiltakozik, kiáltozik, biztos a pusztulása.
Kedvem szerint, mint az öreg, egész nap üldögnék,
magam bajával, együgyűn, mindenén kívül élnék.
Szárnyas lángoló tűzi sors, be hamar öregedtem!
Én mindenféle szenvedést megtudtam, számba vettem.
Napos tájékon valahol, kék ég alatt daloltam,
mondjátok: hol az ifjúság? Itt van szívemben, holtan.
Most már tudom, mért van a föld, mért van a föld,
mivége.
Az, aki él, csak arra van, hogy el földeljen téged,

az, aki él, csak arra van, hogy elföldeljen engem,
meghal a zaj, de él a csend, hogy fektémbe belengjen.
Én mindmáig békétlenül és átkozódva éltem,
most is tudom, nem végzem én székben, hanem szemétkben,
de hogyha már a pusztulás nem hagy semmit belőlem,
e semmi vers, e semmi dal őrizzen az időben.

(1938)

Dal

Annyim van, mint vén Szekulának,
amennyi volt, mikor fájának.

Se hagyma, só, se árva gyermek,
se asszonya a holtebembek.

Szalmátlan állt bogaras ágya,
hagyottjának nem kelle láda.

Annyija volt, amennyi rajta:
talpa, girince, válla, ajka.

Talpát a sok bog összeette,
amennyit élt, mind állt felette.

Megvolt ugyan háts girince,
de 'jába várja máglya, pince.

Vállai szinte ölelkeztek,
barlangos volt a test felettek.

Ajkai, némaságra jói,
eztán se lesznek szószólói.

Holta hírére egybegyültek,
tisztos módon köréje ültek.

Mikor dudáltak, akkor vitték,
akkor a kezeikbe vették.

Inas karukon elringatták,
nem kellett bezárni barakkját.

Azon a hegyi januáron,
hegyes orruk vala a vászon.

Zászló helyibe kimagaslott,

fúj tatásaiktól piroslott.

Annyim van, mennyi Szekulának.
Amennyije haló porának.

(1938)

Hol vagy, hajnalom ?

Búcsúzóm fúvóm.
Útra állok én.
Hol vagy, hajnalom?
Tőled búcsúzom.
Szép derem nekem,
hajnali borúm,
merre versz vajon,
szálló szigorúm?
Állomási út,
kápolnai domb,
még ide borongj.
Apró iskolás –
elfújta nyomát,
kis sarkavasát
akkortéli szél.
Házak szélénél
ijedt, megverik,
elküldték: eridj!
Éj s hajnal között,
mégis hajnalon,
felhős köd alatt,
pataki hídon,
topogott, osont,
még álmaiban.
Hátul a telep
aludt, szuszogott,
szép vermeiben
ültek a szagok,
nyakas rönkösök,
most nem szájasok,
most mind hallgatott.
Fűrészbeliek,
anyagtériek,
a rönktériek
aludván aludtak,
asszonyukra bújtak.

(1938)

Búsító – békítő

Az én édesanyám éjkék haján
sár a sárba szárad, édesanyám.
Nagy már a könnyűség anyám szivén,
nem sír senki baján, már senkién.
A betyárolója, hétgonosza,
fekete pecsétje, holdkórosa,
nem keseríti már eszehíja,
bamba gyászítója: a nagy fia.

Könnyű az anyának, könnyű nagyon,
hej: de hetven baj van a fiadon!
Amikor letettek, nem láttalak,
azt se tudom, lelkem, hogy lássalak.
Ki tenyere fedte le csillagod,
nem is a csillagod, hanem napod?
Hány piros folt van még orcáidon?
Kinek ajka legel ajkaidon?

Ami mellesített: bús kebeled!
Haj, szódakiszítta szép tenyered!
Haj, a sárga bőröd, édesanyám!
Haj, a tiszta szagod, mint hajdanán!

(Hires rossz lábad volt, két lábnyi só,
sarkot-félrejáró-letaposó!)
Hogyne sírnék-rínék, édesanyám!
Én rossz fiad voltam, Te jó anyám!
Csak dalolok Néked ilyeneket,
a Te fiad voltam, mit tehetek?

De Te ne sírj értem, édesanyám,
került már kenyérem, van már ruhám,
Ilona hét inget, három cipőt
gyűjtött össze nékem, ismered Őt.
Minden testvéremet már szeretem,
annyi könyvem, hogy sok, sokat eszem.

Ne sírj értem, édes kicsi anyám,
itt ülgél mellettem s varr Ilonám,
üldögél, szid engem, foltokat ölt,
mint Te, kicsi anyám, rég, ezelőtt,
morgó lúgok mellett, szép csendesén.
Te sem lehettél jobb, nem, még Te sem.

(1939)

Ne hagyd, fiatalság!

Felhők futnak össze,
nagyidőre érzünk,
fekete egünkre
összebújva nézünk.

Tegnap békességben,
könnyű szegénységben,
hogya máma még nem
haláli sötétben,

holnap úgy végezzük,
elesünk, lefekszünk,
szétesik a testünk,
szétesik, siessünk!

Másnak tála, bútra,
ékszere van, selyme,
készül is az útra,
alkuszik, perelve.

Egy keserűségem,
hogya ki nem mérem,
melles egészségem,
ha el nem ígérem,

ki nem doboltatom
közöm – szegényekhez,
ha azt el nem adom,
más eladóm nem lesz!

Ne hagyd, fiatalság!
A fiúk ne hagyják!
Nógassák! Biztassák!
Ki-ki maga apját!

Ezen esztendőben
halállal meghalunk,
hogya éledőben
ki nem magasodunk!

(1939)

Férfiúdal, dana, hahota

Minthogy szeretni egy sincs emberem,
se hálóhelyem, se hat kenyerem,

mivel magammal egymagám vagyok,
mindjárt mehetek, földbe szállhatok.
Hogy elpusztulni ilyképp sikerült,
füttyögni, dalra most kedvem került.
Hogyha az apám morgott betegen,
halála-napján, éppen pénteken,
azt mondom én most: hát ne úgy legyen,
tanuljon tőlem, ki halni megyen.
Férfiúdalt és danát, hahotát
hallhatsz, öcsém, küldd csak ide apád,
küldd csak ide a csipás véneket,
a mende-monda szegény néniket,
a szegénység síró alja-javát,
az ifjú lányt s az ifjú lány fiát,
a sok szegény lányt, a veres szeműt
halálom-látni kergesd, ideküldd!
És tempós vasast, karos lakatost,
és kőművest, az állványos-magost,
péket, mészáros, fást, testvéri fást,
bányászt, bányászt a nappal-éjszakást
a nyugdíjast és kikötői vad,
szájas, szűrös, vállas hamálokat.
Báránya, sajtja üljön özvegyen,
a pásztor is a fejemnél legyen.
S küldj csudalátni minden földművest,
tevőt-vivőt, száz munkára ügyest!

Én úgy halok meg, én úgy meghalok,
hogy aki túlél, az jobban ragyog!
De szép öröm a múltó napra-nap,
de, szegény nép, a halál nem urad!
De, szegény nép, a halál nem uram,
marj porrá, sírom! Az hiába van!
Amire kedvem fénye ráesett,
az viseli mindig a szép jegyet!
Szó, melyen át az indulat kiszállt,
és visszaszállt megszegni a homályt,
az ősi lélek követe: beszéd,
az anyanyelv, az egyetlen, a szép,
kristályvizéből csillén inni ad
s mint áldott nő, új szavakkal dagad.
A tekintetem halmain megáll –
megőriz engem az erdélyi táj
s a póri népség: ákác, sóska, som!
Tud rólam széputcájú városom!
Amerre jártam valaha, a nép
csak tud egy jó szót, békéről ígét,
dédai román, sziklák székelye
él a zsidóval, csak elfér vele.
Mit kicsúfolt a betűktől buvó,
kártyázó, nyúzó semmirevaló:

e minden renden túli rendszerem,
e ha-vásárom-hát-csak-ószórem,
e vigyázásom a szegényeken,
szóhoz-szerelmem, borzas énekem,
e böjtönélés, e gyászom nekem,
nem volt hiába ez az életem!
Bár folytatódnom fiam nem akadt,
s békén lehetek az idő alatt,
nem szid az élő, kit a férfi-kedv
úgy kérdezetlen megszületni tett,
és úgy lehetek, mint a végtelen:
se ég, se föld, de mindahány elem:
el-messze tűnnöm már mégsem lehet,
égnek belőlem, versek, énekek!

Csipás a vén, pajtában hál, ütök,
de tárgya, dolga, tette éltetik!
Vén a vénasszony, ráncos, összement,
de teje-húsa hét fiába ment!
A lakatost is csak kiterítik,
de üllői a nevét csengetik!
A kőműves is meghal, ő se jobb,
de itt voltának hány tornyot rakott!
Egyszer csak nem süt, nem vet be a pék,
de a szegények kérik kenyerét!
Borjak hóhéra, ha nyögve kidőlt,
dicsérik, mondják, ő adott erőt!
Nem él a fás, de a sóhajai
szúrnak a fáján, leszelt ujja rí!
Bányásznápnál nem szebb a sírsötét,
csákánya, népe, őt siratni mécs!
Minden mázsás zsák hordárt emleget!
Nyugdíjasról tudnak padok, gyepék!
Nyugszik a paraszt, kinn a kert alatt,
hogy nyöszörög marka után a mag!
Hát dalra hát, dalra, testvéri nép!
Ez az én sorsom éppen a tiéd!
Bújj valahová, dögös rothadás!
Az elmenését csak sirassa más!
Nézz a szemünkbe, szús, csontos halál!
A szegények vad hahotája vár!
Amíg itt vagyunk, addig itt vagyunk,
s ha itt se vagyunk, csak itt maradunk!
Jaj szót belőlünk, mert hogy menni kell,
sohase halltok, mindünk énekel!
Az öröklétünk lepra nem lepi!
Golyót, szuronyt a testünk kiköpi!
Hát lerázunk, nem sokáig ragyogsz,
te gyáva zsarnok, ki rablétre fogsz!

(1939)

Ez a szegény nép

Ez a szegény nép, ez a szegény nép
állva aluszik, kesereg mindég.

Kiáll a rúdja gyári helyéről,
zsákját elvitték, malma nem öröl.

Ha megszületik – nézik az izmát,
ha eloltódik – akkor kap tisztát.

Duda ijeszti, álmát elveszti,
hajnali hatkor fülét repeszti,

alkonyi hatkor, takarodókor,
haza is mehet ő, már ilyen jókor,

de munka marta, szeme is sáros,
hogyha napszámos, ha esztergályos.

Állott a gépnél, vigyázta szíjját,
arra ügyelt csak, hogy hova híjják,

jut felettesből, felügyelőből,
elege néki a kergetőből.

Jótevő kémé, tündére jönne:
hová is vágyik? Meleg bűdösbe,

tekenő mellé, lúgos melegbe,
üljön – ehessen, ott öregedve.

(1939)

Tűzveres esztendők

Tűzveres esztendők
halálba fordultak,
jajgatva megszülettek,
hogyha már kihordtak.

Csepűhajú bánat,
nénéje haragnak,
fekete alkonyok
ütve dajkálgattak.

Lobogó szememet
vak színek kikezdték,
ködök hammazták be,
esték fellegezték.

Munkástáj oktatott:
a célig-járásra,
nehéz mázsás munka:
hosszú kiáltásra,

tempós lakatosság:
magvas hallgatásra,
szélben máglyarakás:
jó káromkodásra,

rönkös csákányosság:
játszva fenyegetni,
vagy magam tartani,
vagy jól odaütni.

Nagyszomorú vének:
gondolni halálra,
egy uramnak tudni
hajnali szavára.

Öklös lángos éhség:
jó szélesen enni,
keserves zokogás:
öblösen nevetni.

Izmos munkás-szüzek
tisztá, édes kedve
tanított halálíg
tartó szerelemre.

Bajos vénasszonyok
arra tanítgattak,
hogy várják a hajnalt,
kik maguk maradtak.

Jó nevelő népem,
úgy leszek a fiad,
mint csihánynak csihány,
mint csillagnak csillag.

(1939)

Gyönyörű szerelem

Nohát, napszámosok!
Én most boldog vagyok!
Mihályok! Jánosok!
Vélem daloljatok!

Sóvárok! Hidegek!
Szávák! Konyepotok!
Hé! Hajdehó! Nohát!
Vélem rikkantsatok!

Hogy tud pillantani!
Vígásra gyújtani!
Fehér a válla, hej!
Hé, édes ajkai!

Szavát meghallgatom!
Örökbe fogadom!
Legszebb fia leszek!
Tanítómnak tudom!

No, édes életem!
Szép férfiú-erőm!
Szép baka-mellkasom!
Hopp, hátam! Sziklakom!

Most hát készen legyünk!
Így aztán élhetünk!
Megfojtunk, fegyverek!
Együtt, együtt leszünk!

(1939)

Koldusdal

Kántáló koldusoktól
hallottam ezt az éneket,
elénekelem neked:

jaj, jaj, jaj nekem!
ezen az édes világon,
csonkulásom, bénulásom
igen nagyon szánom.

Nem adnak, jaj,
ilyen vaknak, jaj,
legyen az ágyuk az ágyom,
habarék-lém tálukba kívánom.

Én és Kak Mari
itt ezen a szent helyen
könyörgünk,
e fagyos télén
nem nyúl zsebbe bárki úr is értünk.

Hagynak púpunknak,
hagynak, nem adnak,
ha hörögünk, garasért misézünk,
ha is akár híg szemünkkel
szemük közé nézünk.

Haj, hideg falam,
hátamat is hűtöm, nem gyámítóm!
Hónom vánkosa,
haj, te mankóm, szomszéd térig hidam,
bádogcsuprom, haj,
foglak meg és váglak a fenébe,
magnak a garas
maradjon a zsugori zsebébe.
Pí! Járványtojás,
azt mondom, hogy álljál a hasába!
Rüh! Édes ecsém!
Ujja közé, legjobbfiába!

(1940)

Ilona

Amikor én megláttalak,
sírnivalóm semmi maradt.

Amikor rám mosolyogtál,
gyerek állt a lábujjambanál.

Amikor csókot váltottunk,
hej, de jóízűt kacagtunk.

A szívembe telepedtél,
dűheimben megfürödtél,

ahol sültél, ott te fáztál,
jajszavamra dudorásztál,

álmaidban se becéztél,
én ordítván – fütyörésztél.

Megígértem a halálom,

hetykén mondtad: alig várom.

Követ törtem homlokomon,
derültél konok csontomon.

Komisznál komiszabb voltál,
de édesebb a legjobbnál.

A kezed kenyeret vágott,
levest adót és virágot.

Indulatim megművelted,
verseimet felnevelted.

(1940)

Tánc

Látom a fejem felett
azt a nyomorú eget,
látom a talpam alatt
ezt a telepi sarat,
fogjunk táncba, gyáriak,
hopp, hopp, hopp,
ideállok, táncolok,
pillants ide, mit tudok!

Az a munkás, aki férfi,
s nem tekint a nagy időre,
teszi tisztét, azt a munkát,
akármilyen nagy esőbe,
nem fog rajta ki a szíj,
nem tud többet nála gép,
úgy reperál, az igaz,
hogy csupa gyönyörűség!
Hoppá, hoppá, hoppá, hoppá,
itt ugorj,
kettő hátra, egy előre,
most kilépni,
most farolj!

Az a munkás, aki férfi
s nem diderg a nagy fagyokba,
hagyja a kályhára-bújást
a papucsos tolvajokra.
Vigyázz, hé! Indul a köd!
Fogd meg a lélegzeted!
Nem férfi, ki a jeges
hajnaloktól megijed!

Ismertem egy öreg embert:
Potya Pált,
megfagyott az. Hogy szégyellte,
hogyan restellte,
mit csinált!

No pirulj, szemérmes szoknya,
aki visel, öregasszony,
arra való, éjszakákat
férje mellett, hogy virrasszon!
Hazajön az emberem,
a tüdeje trombita,
jajgat, hogy torka szakad,
tudom is én, mi baja!
Ki nem mozdul, ül a priccsen,
bamba-vak,
nekem aztán jutott férfi,
mire leül,
rajt' ragad!

Felöltöm egy feketémet,
teszem lábom, így la, így la,
öreganyám tanította,
így tanított lánykoromba.
Gyertek táncra, szóda, kosz,
nagytekenős reggelek,
idekancsits, úriné,
hogyan én milyen port verem!
Ha én egyszer táncbaszállok,
hopprahopp,
haragosom arcán semmi
hagyni valót
nem hagyok!

Van a napnak nyugodatja,
éjszakának virradatja.
Addig élek hajnalig,
valahogy csak eltelik!
Otthagytam a gerendádat,
tőlem bőgedsd hat dudádat,
ha én egyszer abbahagytam,
fogjon hozzá a búbánat!
Hány ujjamat elcicáztam!
Amennyit én túlóráztam!

Hoppla, férfi, hoppla, bak,
aki harap, az harap!
Otthagynom a meszelőmet,
a markomnak szeretőmet.
Jappa, néne, hopp, kebel,
csak azért is járjuk el!

Hahha, hahha, hogy ropom,
mig szuszogok, nem hagyom!

(1940)

Napverés egy sírkövön

Életemnek közepében
ülök itt a temetőben.

Kijártam a szegénységet,
jóbarátom voltál, élet.
Nem vágyom én a halálra,
de ha jőne, az se fájna.

Szegény voltam, boldog voltam,
nem leszek boldogabb holtan.

(1941)

Példa a hangszerfáról

Néha az erdőn a hatalmas döntők
szép, nemes fát keresnek hegedűknek,
s a fejszefokkal egyet-egyed ütnek,
és kilesik a legjajdulóbb döngőt.

Jaj, mondjam el, hogy engem megütöttek,
meg, meg nagyon, és, hogy kínom kilessék,
szörnyeteg fülük szívemre helyezték,
de tudtam én, mit feleljek fülüknek:

Ne sírjon, akit ütnek, ne kiáltson,
vagy hogyha sír, botozója ne tudja,
a gazkedv derül a minél több gyászson.

Biztos kívágnak, lebukom forogva,
de aki megöl, nagyon is vigyázzon,
rádőlök én és úgy hal tiporodva.

(1941)

Csendes ének öreg munkásoknak

Már ilyenkor fenn Gyergyóban,
ha fú a szél, fagyra fú,
a föld magát már a hóban
látja: holnap abba bú.

Kóbor kutyavirág pelyhe
ökörnyálba ütközik,
szállnak tovább csókrakelve
a nagy gyári útközig.

Fölszállok az ökömyálra,
mint az a virágpehely,
hátha tutajára állva
szebb világba jutok el...

Éj nap, éj nap, éj nap, éj nap
– azt szeretjük – jár a gyár,
még kap rönköt, még kap, még kap,
lesz harmatos deszkaszál.

Édesapám irodában,
vagy kinn van a gyár megett,
méri a lécet javában,
tetőzhetik, van, lehet.

– Édesanyám, a kemence
lepényem szénné teszi,
Nagyné kérdi, hogy kiszedsz-e,
ő is sütné, kell neki.

Házunk előtt deszkamáglya,
messze lát, ki rajta áll,
tisztelem, van tudománya,
kásztája nem kártyavár.

Haton raknak Debóráék,
haton raknak egy vagont,
veszik, nyújtják, rá még, rá még,
hatvant érnek ők haton.

A műhely előtt a téren
lakatosság kalapál,
tudják, hogy kié az érem,
ki odavág, annak áll.

Sorba jönnek a pincékből
ládákkal a leányok,
ott lenn, jó messze az égtől,
anyává lett néhányok.

Esznek a derűs kazánok,
fordul beléjük a moszt,
meg-megcsókolnak a lángok
egy-egy lánylábszárt, pirost.

Ott a gépház. De jó annak,
aki abban dirigál,
parancsolhat a villanynak,
istennél több: ő dudál.

Nincs senkinek kétszer élet,
kétszer élet nincs nekem:
ott én még egyszer nem élek,
azon a gyártelepen.

Ege bedőlt, gyom behányta,
munkása máshova ment.
De gépjei muzsikája
nem múl, bennem csengve cseng.

(1941)

Didergető

Amit eddig dideregtem,
legyen, hogy magamnak tettem,
de most váltsunk életet,
már eztán te dideregj!
Dideregj!

Új toronyló fellegekkor
váljál kékre novemberkor!
Bár a napszámos öreg,
próbálj lenni öregebb!
Dideregj!
Ha fázott a napszámosné,
te állj most helyébe mosni!
Egyingében gyertyás kölyke.
Ünneped legyen a böjtje!
Dideregj!

Amíg mondom ez dalomat,
fújjon a szél, mint a vonat,
ha már ilyen uram vagy,
tiszta feketére fagyj!
Dideregj!

De igen ki vagy dagadva,

ráfújok a nagy hasadra,
fogom óraláncodat,
akár hámisszöngömöt!
Dideregj!

Beadlak utcakölyöknek,
leszek anyád, kikergetlek,
fuss utána, jól koldulj,
nem vagy te nagyságos úr!
Dideregj!

Beadlak öregasszonynak,
aki nem a tűznél szunnyad,
kendője az ószeren
adósságba elmegyén!
Dideregj!

Betérítlek egy barakkba,
kiültetlek az ablakba,
fogvacogtató táti!
Az lesz ám a muskátli!
Dideregj!

Súgták ezt a didergetőt
haláli vak napok,
didergető, didergető,
kékülj, ha hallgatod!
Dideregj!

(1941)

Szegényi szonett

Aki szegény, nem él boron,
savó ecet sirám szüretje,
harmat báránya jó, ha lencse,
kupori kincse: láda lom.

Eső esik, nem áll meg benn se,
tollát veri az ágyakon,
ráragad, túri bágyadón,
pár jó napja bizony jöhetne.

Amije jó, hogy áll fagyon,
nem is reméli, talpa mentse,
hó kirakja, vihar bekapja

és meghal, de kell, hogy nevesse,
hogy lenn eszik, virága van,

és adóssága sem harapja.

(1941)

A jó vénasszonyok

A jó vénasszonyoknak
nincs anyjok, nincsen apjok.
Nyügölnének, csoszognak,
sarokban tel a napjok.
Avulnak, áporodnak,
egyre felháborodnak.

Hegyes leánykafejük
belóg savó tejükbe,
kék komor orrahegyük
lebúj kopasz begyükre,
nincs hasznuk a fogukból:
csúszik, csucsog, curukkol.

A lábosok csak nézik
ártatlan éhezésük,
már rég nem csicserészik
tyúknyakat jámbor késük,
kását, hamus lepénykét
szopnak-fújnak szegénykéik.

Együgyű szízi böjtöt
világ óta viselnek,
az asszonyságba töltött
évek felejtve ülnek:
testük csúfság bátyúja,
pedig lánykatest újra.

Milyen repesve várják,
hogyszer visszajönne
az, aki után árvák,
– lehet bármennyi bűne –
fiat csókolni vágyik
csücsöri vézna szájuk.

Függönyös félhomályban
bűnkódnak aszalódva,
a sárga sánta ágyban
kuporognak halódva,
s szelíden mondogatnak
a szívtelen falaknak.

Motyogva elpityergik,

hogy hány kölyköt szolgáltak,
felfogni apjuk mérgit,
hányszor elükbe álltak –
és most, ha innék anyja,
egy sincsen itt, hogy adna.

De néha savanyúcska
sóska bújuk eloszlik,
ha egy-egy kis fiúcska
körükbe begonoszlik.
S a petty-hóhér tettéből
bennök pár szép év kél föl.

(1941)

Dal utódoknak

(Részlet)

Szerény szelídség völgye:
munkástelep! Én ottan
tíznél több évig ültem,
de rosszat nem tanultam.
Tanítottak, szerettek,
ládák hegyébe tettek.

Ott megtartották becsbe
a rossz zsidót s a tótot,
nem volt olyan ott egy se,
ki lenne, hogy zsidózott.
Takácson túl Dohlmájer,
Konyepot mellett Fájér.

De szépen összebújtak,
milyen egyszerre fáztak,
vagont közösen toltak,
máglyákra váltva másztak:
most én a magasabbra,
most te nagyobbbat fogva.

Aki zsidó – nem székely.
Ez így van, s jó, hogy így van.
De hogyha ő se székel
palotán, ha barakkban
döglük a bonka priccsen –
nem vajmi jobb sas ő sem!

Jöttek is Mármarosból
a mindenféle Júdák,

de ha vettek a kasból,
köszönni megtanulták.
Ha dongott is danájuk,
magyarul szólt szakálluk.

De jó a szaga bennem
a telepi szemétnek.
Még egyszer napban ennem
szomszédjában ebédet!
De az már ugyan hol van?
Ő s anyám is – sehol van!

(1941-42)

VÉGRENDELET

Még csak harmincadik évemet töltöttem be, és máris végrendeletem írásához látok, mert a halál leadta első jeleit. Egyik éjszakán, először életemben, megrohant a félelem, hogy megáll a szívem. Nem a haláltól félek. Aki annyi ideje vágyik valami kis önfeledtségre, aki úgy szeretne, ha nem többet, legalább egy óráig ájultan feküdni – az nem félhet attól, hogy pihennie lehet. De a kötelességemet akarom teljesíteni. Rendben akarok hagyni mindent magam után. Legelsőbbben, hogy amit az élet szertefűjt, vagy ezentúl szór még széjjel, én összeöleljem. Nem tiltakoztam soha az ellen, hogy magányosan, ismeretlenül, pusztán önmagam előtt kellett pályámat megfutnom, hogy nem vagyok utolsó a költők között és ezt senki sem tudja. Férfihez, nemes öntudatú emberhez méltónak tartom, hogy sorsa – akaratán kívül is – összefonódjék azokéval, akik egyedül fontosak számára a világon. Ne ismerjenek, amíg a dolgozók ismeretlenségben tengődnek; ne érjen be az én munkám, míg az ő munkájuk be nem érik. De azt akarom, hogy életművem tanúm legyen. Aki kezébe veszi majd versemet, érezze, hogy jogom volt büszkén viselnem a száműzetést.

Ha már egy szeget se tudok többé úgy beverni, hogy el ne görbüljön, írtam legalább verseket. S ha a jó munkás büszke arra, amit elvégezhetett, én is arra vagyok büszke. Gyermekkoromban volt egy esztergályos jóakaróm, aki játékból néha akkorát sújtott öklével vállcsontomra, hogy egész testem belezsibbadt. Olyan szerettem volna lenni, amilyen ő volt: messziföldön sem tisztítottak kazánt önelküle a belső kölerakódástól. Csakhogy engem ám nem adtak erre a gyönyörű munkára. Kitanítottak eredménytelenül, mert soha életemben el nem értem, hogy egy tárgykörre vonatkozóan mindent tudjak, ami odatartozik. Felemás lett az életem, hogy úgy mondjam: fizikai része. Ha anyám megengedi, hogy a telepen maradjak, ha nem is esztergályos, de már

deszkaosztályozó lehetnék: szakmunkás, kenyérkereső, egész ember, nem kevesebb annál, aminek látszom. Mert fizikailag sincs itt a helyem, a jómodorú urak között, akikkel néha együtt vagyok. Az egyik orvos, a másik császári és királyi kamarás, a többi: tanár, illatszerész, bankigazgató. Egy ruhám van, azt se én szereztem magamnak. A térdemnél ki is lyukadt már; szerencsére a cs. és k. kamarás tudott egy szövettömőszabót, akinek ő maga is jó hasznát látta már a román

időkben. Ha föl is hívom figyelmüket rongyosságomra és ők azt hihetik, hogy hetykeségből teszem: nincs úgy. Újra meg újra elmondom az igazságot, hogy nem ott vagyok, ahol a helyem. Várom, ki lök vissza ebből a szép biedermeier szobából a barakk-lakásba. Ott a konyhaasztalon annyi papírt lehetett kitergetni este, azután hogy anya nekem letörölte, hogy soha semmiféle bútor mellett se tudtam jobban írni. De oda már többé nem jutok vissza. A tömeglakást felosztották kisebb, családi részekre és eladták, másrészt meg már énrám is elhatározó hatással van a környezetem. Szívesen állanék be valami szállítóhoz zsákolásra, habár a feleségemnek ilyen eshetőségre kiadott ultimátumát visszavonatnom aligha sikerülne. Egyébiránt igaza van, hogy ha a tavalyi napszámoskodást ki is bírtam, most már nehezebben menne, mert állandóan betegeskedem. Pedig jó lett volna legalább megpróbálnom: hiszen még nem vettem észre, hogy testi erőm is megfogyatkozott volna. Egy zsákot, egy kövér embert még mindig elbírok, legalábbis úgy érzem, és akkor igazán haljak meg, ha már nem érezhetem, hogy erős vagyok. Egyelőre tehát nem lehetek más, mint író, aki ugyan dolgozhatik, de minden ellenszolgáltatás nélkül: a legutóbbi fél évben keresetem ötven pengő volt. Negyvenet a *Magyar Nemzet*-től kaptam négy versemért, a tízet pedig egy drága öreg tanár küldötte, hogy valamicskét „helyreüsse a hálátlan társadalom hibáját”. Rosszul esett a pénz, mert tudtam, hogy tüdőbeteg, csak a benne soha ki nem hunyó hite élte, orvosságtól vonta el a pénzt és kerek, izmos unokájától, aki nőjön nagyra és legyen méltó arra a névre, amelynek a nagyapja adta a becsület, elvhűség és igaz békevágy tiszta tündöklését. De jól esett a kitüntetés. Egész életemben vágytam reá, hogy egyszer ez a számontartója minden értékesnek pirosceruzázza alá az én verseim egyikét. Íme a bizonyosság, hogy mégis eléri célját, aki kívánni bírja.

Ezt a végrendeletet azonban azért írom, hogy az én hagyatékomat ne másnak kelljen rendeznie. A feleségem minden átlagon felüli asszony; ha korhol is néha, és jogosan persze, mégis egy kicsit túlságosan szeret. Ennyi megbocsátható neki, aki második anyám, és miért ne legyen egyszer ő is majomszerető? A gyermekek százait nevelte a jósággal párosult tudás könyörtelen tárgyilagosságával. Az építő világnézet eszméiből táplál minden kis teendő, ami ezeknek az emberre-menendőknek (ez azt jelenti, hogy emberré készülőknek; nem hiszem, hogy az ő növendékei emberre menjenek valaha) a kiképzésénél előadódik. A keze alól kikerültek százai dicsérik tetteikkel nemes munkásságát, és ha már az én életemnek rövid tartamúnak kell lennie, válthassam meg vele az övét, érjen el érett öregséget; annyit tud még használni, amilyen imádattal veszik körül tanítványai az én mindent megértő, bölcs „vénasszonyomat”. Ő tehát maradjon csak elfogult velem szemben, de a hagyatékomat mégse ő rendezze (egyáltalán senki se rendezze), mert képes volna minden versemet kiadni, akkor pedig jaj lenne azoknak, akik még néha verset olvasnak e hazában. Természetesen azonban minden egyébben, ami nem szorosan verseim kiválasztására vonatkozik, mert ezt a jogot egyedül én gyakorolhatom, és újabb versek beiktatásáról majd pótrendelkezésekkel gondoskodom – a feleségem feltétlenül rendelkezék, kiadókkal való tárgyalást illetőleg is. Midőn tehát ép ésszel, a halálra derűsen várakozva, de azért abban a reményben, hogy előrelátásom kifog rajta, mert nem ragadhat el dolgomvégezetlenül – határoztam hagyatékom jövő sorsa felett, utolsó akaratom íme ez: Verseimet egy kötetben adják ki; címe *Gyönyörű sors* legyen. Mert ha mondjuk N. I. ezt nem is helyeselheti, mások talán mégis megértik, hogy

gyönyörűnek kell látnunk azt a sorsot, mely hőssé avat bennünket. Az, aki maga is szenvedett, nem okoz szívesen szenvedést másoknak; aki börtönök levegőjét szívta, meggondolja százszor is, míg valakit odaküld. Aki sokszor nem ebédelt, örül majd a főtt petrezselyemnek is, egy karéj kenyérről nem is beszélve. Hiszek a dolgozóknak, mert keresztülmentek az igazságtalanság, félrevezetés, kiszolgáltatottság, a szolgaság, műveletlenség, éhezés és betegség hétpróbáján. Nem úgy, hogy minden dolgozó egy-egy gáncstalan lovaggá változott volna, vagy minden munkásasszony dicskoszorús matrónává, hanem, hogy kigyöngyöztek magukból okos jószágú, tiszta tekintetű, rendületlenül bízó férfiakat és nőket – olyan élcsapatot, amilyennel rajtunk kívül más osztály vagy réteg nem dicsekedhetik. Ez a hétpróba, melyben jogunk gyökerezik a jövőhöz: ez a gyönyörű sors! És ha N. I. ezt az érvelésemet el nem fogadná, akkor azt mondom, hogy az én életem a gyönyörű sors. Hogy egy félkenyeret se szerezhettem a verseimmel, hogy még Féja Géza sem kiáltott ki az 1942-es Magyarország reményének, hogy verseimnek töredékét se mutathattam be a Solymosi Eszter vérvádját felújító kiadóvállalaton keresztül, mindez és sok más, ami ért engem vagy nem ért – hát ez a gyönyörű sors! Erre aztán nincs mit mondania, remélem... Legyen tehát a kötet címe feltétlenül: *Gyönyörű sors...*

... Köszöntöm az olvasót és arra kérem, ha megismeri és megszereti kietlen száműzetésben fogant és megért eme verseket, úgy érezve, hogy ha életben volnék, valami elégtétel illelne meg: fordítsa minden gyengédségét feleségem felé. Ő volt az egyetlen, akiben az élet bebizonyította nekem, hogy érdemes önmagunk rovására is jónak lennünk. Ő az egyetlen viszonzás az élettől mindazért, amit adtam. De milyen viszonzás! Ki mondhatja el, hogy a szerelemhez fűzött minden álma beteljesült? Hogy szerelmében valóban boldog volt? Én elmondhatom. És nem valami kis, könnyű, nyálas tobzódásra vagy andalgó sóhajtozásra emlékezhetem. Egy csodálatosan élesesű, páratlanul szellemes, jószágos, szeretetében minden élő és létezőt belefoglaló, gyönyörű mosolyú, ízes, jóillatú asszony szeretett engem. Nem rendítette meg irányomban érzelmeit semmi. Nemcsak nehezen fáradozott értem, hanem még vigasztalt is, és apró ügyeskedéseket követett el, nehogy olyan munkát vállalhassak, ami elvonna írói működésemtől, habár olvasóim megállapíthatják, hogy annyi éven keresztül termelt csak ennyi vers nevezhető-e egyáltalán annak? A feleségem boldoggá tett engem, de tartok tőle, hogy ő nem volt boldog. Igaz, hogy olyan sok felelősségtudattal, annyi felnőtt és gyerek gondjának vállalásával szívén, bajosan lehet boldog az ember!... Kárpótolja őt valamelyest az eltöltött rossz évekért a reá halálomból is visszasugárzó mélységes szerelmem. Annak a nőnemzedéknek, amelynek el kell következnie, amikor majd összeolvad a kemény munkavágy a kecses szépséggel, az öntudat és a lágyság: legyen ő a mintaképe. Lássák meg az ő példájából, hogyan egyeztethető össze a munkával a szerelem, a céltudatossággal a gyöngédség; hogy kacaghat „szüfrazsetta” (így neveztük) fölénnyel a nő a férfiún, de hogy babusgatja, hogyha sír (mert csak a férfi tud igazán sírni), hogy csavargatja ujja köré a kemény, erőszakos medvét, hogy lehet meg is táncoltatni, de végül, hogy lehet megnevelni és boldoggá tenni. Ezt mind meg lehet tanulni életéből, de követni csak az merje, aki olyan okos, olyan jó és olyan ártatlanul tisztességes, mint ő.

Aki ismert engem, ne nagyon dicsekedjék vele. A kezemen számolhatnám el, ki volt jó velem, de három ujjam is sok lenne azoknak a felsorolására, akik annyit adtak nekem vissza érzésben, amennyit rájuk vesztegettem. Övezze tisztelet Déry Tibor és

Sényi László ragyogó nevét! Szeretettel gondolok Gaál Gáborra, Szentimreire, Molterre, Kacsó Sándorra, Becski Andorra és tündéden kedves feleségére, forrón rajongó érzéssel Józsa Bélára.

Kishúgom, elszállt anyám helytartója: Viruka boldog lesz, ha újból okot találhat a

sírásra. Ne sírjon; nem jól esik annak, aki nem sír vele. Reá szálljon *Édesanyám* című színművem kézírata. Feleségem otthon pedig, tudom, mindig menedéke lesz a kicsi sokatszenvedettnek.

Szeretném, ha még egyszer láthatnám az édesanyámat, aki azt hiszem – sokszor megsiratta, hogy én lettem a fia. És apámat, akit csak most becsülhetek meg igazán. Örökké dolgozott miérettünk fojtó fűrészpörben, savanyú irodákon, és nem tudok róla, hogy gyötrő asztmája miatt egy napi szabadságot is vett volna valaha igénybe. Meg is halt negyvenöt éves korában. A hozzábújó meleg szavakat bizony csak utólag szentelhetem neki, mint önfeláldozó, miérettünk hősi halott édesanyánknak is. Az egyik tizenhárom éve halt meg, a másik három éve. Soha sem láttam még sírjukat. Nem tudnám kibírni, azt hiszem. Apám egy kocsmáros-dinasztia sarja volt, keveset tanult, és ahogy megdöbbenve láttam néha gyerekkoromban, nagy ünnepek előtt bezárkózott egyetlen szobánkba, hogy népdalokat dúdolgasson s hozzá egy verset sírjon. Nem érthettem meg. Önmagával viaskodott? Vagy valami kifejeződésért való harcnak a kínjával? Nem kérdezhetem meg többé tőle. Mindkettőjüknek fáj a szíve haláluk pillanatában. Most megnyugtathatnám őket, drága áldozatait annak, hogy fiok költő lett.

Szeretnék még egyszer a kolozsvári Honvéd utcában járni és leülni Brassóban a Vár utcai kis padlásszobában. Milyen sok helyen is kellett szenvednem nekem! Valahány szép emlékem van, mindannyinak szomszédja éhség, szomjúság, fázás, öngyilkossági kísérlet, sztrájk vagy legalábbis kétségbeesett igyekezet annak elhíttetésére, hogy az a legjobb, ami velem történik. Magammal azonban békében éltem, talán leghőbb tisztelóm is én voltam, de sokszor erősen fáj a tehetetlenség. Harcolni kellett volna talán, de hogyan? Engem elhanyagoltak azok, akikre hallgattam volna.

Nyugodjatok meg: egyszer csak béke lesz. És szép béke. Dolgos, jókedvű, tiszta idő. Eltávozik a tudatlanság és elfogultság. Megtanulják az emberek, hogy kötelességüket mosolyogva is teljesíthetik. Megtanulnak majd játszani. Mert mindenki szívesen játszanék, csak nem tud és nem mer.

Bár a magam pusztulásával minden szenvedőt megválthatnék!

Nem várok elismerést az utókortól. De megkövetelem, hogy elhiggyék nekem: nem volt hányattatásaiban is harmonikus életemnek egy pillanata, hogy elveszítettem volna hitemet az emberi felszabadulás lehetőségében. Dobjátok el verseimet, ha hiábavalónak ítéletek, de ne köpjetek a síromba: én hittem abban, hogy megteremtődik a munka és megbékülés világszabadsága!

Ez a végrendelet álljon a *Gyönyörű sors* élén. Ne engedjétek, hogy feleségem a róla szóló részeket kiselejteztesse. A könyvet pedig a lehető legolcsóbban kell árusítani.

Marosvásárhely, 1942. május 26-án.

SALAMON ERNŐ

MUNKASZOLGÁLATOS NAPLÓJEGYZETEK

1942. június 20. – augusztus 16.

1942. június 20.

Bevonulás Szászrégenbe. A Kultúrház udvarán gyűjtenek össze. Marosmente legtöbb számottevő zsidóját behívták. Gyárosok, üzemvezetők, bankigazgatók, munkások, néhány falusi földműves is. Az udvar egyik sarkában önkéntes gettó: kaftánosok, szakállas zsidó bácsikák. A könyöklőkről, az emeletekről szórakozva tekintenek alá az altisztek. Jókedvűen nevetgélnek. Sorozás. A 42 éven felülieket leszerelik. A behívottak kétharmadát hazaengedik. Este összegyűjtenek, levisznek a sétatéri pavilonba. Itt alszunk friss szalmán.

1942. június 21.

Megkezdik a katonai betörést. Lógás az udvaron. Idegtépő várakozás. Működnek a hír-irodák: Ukrajnába megyünk. Senki se hiszi. Afrikába visznek. Ez fantasztikusabb. Ennek van némi hitele... Átveszik a századparancsnokságot. Századparancsnok: Róbert Károly Richárd. Helyettese Miklea Dániel hdgy. Szolgálatvezető őrmester: Göttfert István. (Rettegve rebesgetik, hogy a szászrégeni nyilasok vezére.) Megalkotják a szakaszokat. A mi szakaszunk parancsnoka Albert Ferenc tizedes. Szovátai mozdonyvezető. A legjobb ajánlólevél: munkás. Az egyik szakaszvezető Bence. Notórius csacsener. Ha valamelyik felettese beszél hozzánk, ő gesztikulál, néma tagmozdulatokkal kíséri a dikciót, helyenként beleegyezően bólint. Lézengve töltjük a napokat. Egyszerre jön a hír: Holnapután próbagyaloglás címe alatt elindulunk. Ukrajnába.

Keserves búcsúzkodás. Jajgató szemek, kínlódó tekintetek. De az emberi lélek olyan sokrétű. Elfogom egy-egy gyerek, néhány üresebb lelkű nő tekintetét is, és elborzadok.

Büszkeség látszik a szemükben, hogy a zsidók is katonák.

1942. július 2.

Elindultunk a hosszú, nagy útra. A város végéig gyalog mentünk. Az út szegélyén ríttak, sírva futottak a kicsi szegény feleségek. Úgy igyekeztek, hogy lépést tartsanak. Szívszakítva elszakadtak egymástól azok, akik szeretik egymást.

Nincs egy hangos kiáltás, egy nyilvánosságnak szánt gesztus sem. Bensőséges, finom búcsúzkodás ez.

Dipséig autón. Egy színben hálunk meg. Posta haza. Beszélik, hogy valaki azt írta haza:

„Édesanyám, én nagyon jól vagyok és ti is írjátok azt, hogy nagyon jól vagytok, mert mást nem szabad írni.”

Július 3.

Gyalog át Szeretfalvára. Minden félórán pihenő. Búcsú az erdélyi hegyektől, mert nemsokára vonatba bújunk. Bevagoníroznak.

Estefelé indulás. A következő állomáson lestoppolunk. Indulás részletben. Hogy a fájdalmunk újra meg újra felfrissülhessen. Sajómagyaros. Gyönyörű nagy réttel szemben pihenünk. Éjszaka.

Július 4-5.

Futballmeccs *Sajómagyáron*. A fiúk olyan sebeket szereznek, hogy előreláthatólag sokáig nem fogják jól tudni használni a lábukat. De erősítik, hogy nincs is szükség rá. Itt maradunk az országban. Nem megyünk ki. A tételt azzal bizonyítják, hogy csak egyenruhában lehet átlépni a határt. Bámulatos értesülésszerzéseik tökéletessége.

Délután 5 órakor most aztán visszavonhatatlanul elindulunk a sötét jövőbe. Nem tudunk semmit. Könnyelmű az emberi természet: mindenki azt mondja, hogy végre!

Berendezkedés a marhavagonokban. Rengeteg a marakodás. Kevés a baráti szövetkezés. Nagy evések, ivások, lökdösések, összeszorulás, de aztán végül mégiscsak megleli mindenki nyugvási pontját. Felváltva ülünk ki az ajtóba. Szalad vissza mögöttünk, hogy a föld alattunk: hontalanodunk.

Július 6-7.

Reggel 6 órakor: *Kolozsvár*, dél: *Csúcsa*, este 6 órakor *Várad*.

Július 7.

Reggel *Szolnok*, délben *Pest*. Lemarad néhány bajtárs Albert szakaszvezető úrral (időközben felvarrta a csillagot) együtt... Este 10-kor utolérnek Érsekújváron. Szörnyülködés. Szerencsétlenek, a legkevesebb, hogy ki végzik őket. De nem lesz semmi bajuk... Hát mégiscsak átlépjük a határt. Itt van *Galánta*. Összegyűjtik minden pénzünket. Senki semmit el nem rejt. Az egyik bankigazgató kifejti a vállába otthon

bevarrt 200 pengőt. Egy másik felkotorja a vagon minden zugát és előszedi a pénzét, hogy beszolgáltassa. Éjszaka az egyik észreveszi, hogy 80 fillér maradt a zsebében. Odaadja egyik bajtársnak, dobja ki a vonatból.

Július 8.

Most már minden idegenség körülöttünk. Szorul össze a szívünk, de mered ki a szemünk, úgy rábámulunk mindenre. *Szlovákia*. Rendes kis falvak, kékfalú házak, gyönyörű útvonal a vasúti test mellett. Rettegő borzalom a békés, szinte mamlaszian együgyű tájak felett: innen vittek ki 30 ezer ifjú zsidó lányt a front-nyilvánosházakba. Ha otromba pletyka, annak is rémületes. A zsidókat itt is likvidálták. 9 órakor reggel *Pöstyén*, délután *Zsolna*, este 6 órakor kifutunk *Szlovákiából*.

Este 7 órakor a hírhedt botránykő: *Teschen*, 8 órakor *Oderberg*.

Július 9.

Kattovitz. Almunkban érjük el *Lengyelországot*. Szegény Lengyelországot, kurucok menedékét, *Polskát*, azt az új országot, amelynek himnuszát vigyázzban kellett énekeljem Apám előtt. Ez a Lengyelország most nem a vidám szabadság földje. A vasútvonalak mentén kisgyerekek kórusa: Hleba, hleba. Kilométerek százain zeng a szörnyű kórus. Néha a gyerekek és a sínek mellett tevékenykedők csókdobó mozdulatokat tesznek. Azt hisszük, valami szláv szokás. Aztán látjuk, hogy nem, cigarettát kérnek.

Délután 1.30 *Checinu*, 2.30 *Kielce*, 3.30 *Zagnans*, 7 órakor *Stagszerko-Kameneec*. Ma nehezen juthat még mélyebbre a zsidó, mint Lengyelországban. *Stagszerko-Kameneecben* látunk egy csapat zsidót. Munkából jönnek. Rongyosak, ütődöttek, mind-egyikről lerí az, hogy életét csak a végső erőfeszítés tartja fenn. Karjukon fehér karszalag, a zsidó Dávid-csillaggal. Gyámoltalan mozdulatokkal intenek felénk, elkapják a cigarettát, egy ordas nyeléssel bekapják az odavetett ételt. Napibérük 10 deka kenyér és délben egy leves. Az állomáson felsorakoznak egy csapatba. Egy feltűnően jó ruhás, de szintén karszalagos férfi irányítja őket. Egyikünk megjegyzi hideglelés szánalommal (amelyet a kispolgár adagol aszerint, hogy ki az, akit sajnálni kell): mindig az volt, ami, vagy pedig „magas”-ról bukott le.

– Ez valami jobb ember lehetett. Valami gyáros esetleg.

Ebben a pillanatban az illető megüti egyik társát. Hiszek jóhiszemű bajtársamnak: bizonyára jobb ember volt valamikor.

Minden állomáson ott dolgoznak a zsidók. A legjobban az fáj: az élet tüze nem ég bennük. Seholy a büszke szembeszegülés a sorssal. De mi? Mi nem fogunk egyszer letörni így? Azt hiszem, nem.

Július 10.

2.20 *Radam*. 6.20 átkelünk a *Visztulán*. 7 óra *Deblin*. 10 *Lukov*. Még mindig találgatjuk, hátha itt maradunk Lengyelországban. Azzal is kiegyeznénk. Egyikünk felsóhajt:

– Ó elérhetetlen álom, egy hazai kőbányában dolgozni 16-18 órát!

1 óra *Biala Podlaska*. 5 óra *Terespal*.

Luchedniow állomásán a vagonunk előtt megáll egy édes kislány. 9-10 éves lehet. Óvatosan lépett ki a vasúti kocsi alól, a szomszédos sínről, észre se vettük, hogy termett elő. Megszólal:

– Zsidók, legyetek irgalmasak. Adjatok valamit.

Kenyeret akarunk neki adni. Visszanyújtja:

– Abból bizonyára kevesetek van. Nem szeretném elvinni.

A hangra felfigyelek. A legtisztább emberség hangja az. Ilyen csöpp alkotásban már benne van és tökéletesen a teljes emberség? Benne van. Megnyerő tekintete van, hull a konzerv, kenyér, csokoládé a kicsi ölébe. Megszólal:

– Nem örülök, csak akkor kapok valamit, ha a mieinket viszik keresztül, de én inkább azt kívánom, hogy ne lássak ilyen zsidó vonatokat!...

Beszél. Kegyelem és csoda, hogy még élnek. Érthetetlen is. Ennivaló semmi, szinte annál is kevesebb. Iskola nincs. Férfiak alig vannak, a régi lengyel zsidóságnak csak egy elenyésző kis része él.

A kicsi újra kap. Észrevesz egy lengyel kisfiút. Látjuk, ad neki a cukorkából. Megkérdezzük, miért osztozott. Józan a válasz, fölényesen okos:

– Adtam neki, hogy ne verjen meg, s a többi dolgot hazavihessem.

Egy zsidó rendőr elfog vagy két kolduló asszonyt. A kislány fejcsóválva mondja:

– Nagyon rossz, gonosz, áruló ember ez. Gyötör minket.

Feljegyeztem a szívemben a neved, kicsi: Fájge Wézer.

Az állomások drótkerítéses gettók. Integetünk, integetnek. Van különbség köztünk? Igen, ők mélyebbre nem juthatnak. Mi igen. Remegünk. Mindent elviselünk, csak a mi kedveseink ne jussanak ilyen sorsra.

Átfutunk a *Bugon*.

Július 12.

Megérkezünk *Lvininyecbe*. Ez már volt szovjet terület. Hírek partizánokról. Támadják a vasutat.

Július 13.

Délután 2.30-kor érkezés *Kalinkovicsba*. Megtudjuk, hogy az éjszaka borzalmas bombatámadás érte az előttünk futó sütővonatot. Szemtanú elbeszélése:

Tizenhárom vagon egymásra ugrott, kettő kisiklott, olyan magas a vagonhalom, hogy a legfelső kocsi magasabban fekszik 10 méternél is. Három ember meghalt, egyikre három ló esett rá, úgy nyomódott halálra, egyiknek kezét-lábát eltörte a vas,

legszálnalmasabb a sok hanyattfekve megszorult ló. Sok a sebesült, segélyvonal jó utánuk. Úgy fel vagyunk böszülve, hogyha bárkit a sínek mellett látnánk, azonnal kivégeznők.

Július 14.

Reggel 6.20-kor indulás Kalinkovicsból. Elhaladunk a szerencsétlenség színhelye mellett. Látjuk a kidült vasúti kocsikat, de a sín már tökéletesen jó állapotban, megjavítva. Egy éjjel állott rendelkezésre mindössze. Fennakadás nem lehet a front utánpótlásában. Szlovák pályaőrök. Orosz pályaőrök. Mondják, hogy valamennyien megbízhatatlanok. Egyik éjjel összefogtak húsz partizánt. Másnap reggel 12 orosz pályaőr nem jött munkába. Nappal vigyáztak fegyveresen a német vagonra, éjszaka robbantották.

Délután 5: *Gomel*. Végállomás. Örülünk, hogy kiszállhatunk. Senki nem gondol arra: mikor ülünk vajon megint vonatra? Kirakjuk a rakományt, szekereinket és a felszerelést. Legtöbben dolgozunk. De néhányan szinte elszánt bátorsággal állanak hátratett kézzel. Ilyen lelki erőfeszítéssel, ahogy sokan a munkának ellenszegülnek, újra fel lehetne építeni a dnyepetrovszki gátműveket.

Áthaladunk Gomelen. Faházak, semmi különös. Sok tiszta fehér ruha, ép, egészséges gyereknép. Éjfél után *Novo Bielitze*.

Július 15.

Esőben, szabad ég alatt alszunk. Reggel csuromvizesen tekintek néhányunkra: ezek itt is tudtak száraz ágyat, kényelmes fekhelyet szerezni. Ha nem lenne számomra olyan keservesen lehetetlen, tisztelnem kellene ezeket a gazdagokat. Mert természetes, hogy mindig ők azok, akik a kényelmüket ki tudják erőszakolni. Ha ég zeng, ha vihar fúj...

Július 16-17.

Pihenünk egy nagy kolhozban. Rebesgetik, hogy *Kurszkig* kell mennünk gyalog. Gúnyosan kacagunk. Ilyen már aztán igazán nincs. Ugyan, kérem.

Július 18.

Elindulunk Novo Bielicéből. Igaz a hír: Kurszkba megyünk gyalog. Minden rémhír igaz manapság? Az az egy nem, hogy nem kerülünk haza.

Életünk (már a többieké) legnehezebb napjainak egyike. Gyalog, gyalog teljes felszereléssel estefelé a negyvenedik kilométert taposunk. Egy erdőben vagyunk. Tele

van partizánokkal. Várjuk, hogy támadjanak. Egyszer csak, elől tüzelést hallunk. Állj, feküdj! A fegyveresek az erdőszegélyt figyelik.

Sortüzet adnak le. A partizán nem lö vissza, elmenekül. Követni nem lehet, ők a fölényes urai az erdőségeknak.

Figyelem a fiúkat. Nyoma se a gyávaságnak rajtuk. Figyelnek, van aki kacag is, derűs megjegyzéseket tesz, hogy legalább lehet pihenni. Ketten jelentkeznek, hogy előremennek kerékpáron megnézni, mi történt a vonal első részén. Ajánlatukat nem fogadják el. Az a parancs, hogy mi zsidók fogjuk közre a szekereket, és testünkkel védjük meg (fegyvertelenül) a támadások ellen...

Novo Zári Lovicsba 52 kilométert tettünk meg gyalog.

A támadás után láttunk az erdő szegélyén a falu határában egy égő házat. A gyalogság gyújtotta fel gránátokkal. Partizánok voltak benne. Négy asszony.

Július 19.

Pihenő. Fürdünk.

Július 20.

Reggel 6-kor indulunk. 27 kilométert teszünk meg. *Repki*-be érünk. Csodálatos szépségű tóban fürdünk. Miklea hadnagy velünk. „Beszélgetek” egy pirosfőkötős, merész, szikrázó szemű asszonykával:

– E Bozse? (Van isten?)

Úgy vágja le a fejét, mintha bárddal sújtana:

– Nyemá Bozse!

Mondják, hogy valakinek, aki arról beszélt, hogy nálunk egy ilyen nagy faluban legalább öt pap van, egy öreg 70 éves orosz azt felelte:

– Csak etessétek őket!

Repki neve kellemes képzettel marad meg bennem. A szép tiszta tó s egy kedves kisgyerek, olyan, mint – *Ilonka* gyerekei, egész iskolányi családunk.

Július 21.

47 kilométeres út. Kitűnő járdaúton. El vagyunk gyötörve, a lábunk az első sebeket most kapta.

Feltűnik a láthatáron *Csernigov*, melyet az oroszok *Csemihov*-nak ejtenek. Fehér görög templomokat láttat a hegyoldalon szemem szépségre és harmóniára éhes, agyon gyötört testemmel.

Négykézláb vánszorgok be a városba. De a lelkem egyenesen és frissen issza az elsőnek látott szovjet város nyújtotta benyomásokat. A piacot, ahol egymás mellett áll

50-60 asztal. Főtéren barátkoztak, iddógáltak a testvérieskedést mindig imádó oroszok. Gyönyörű épületek szakszerűen felépítve. Ez se lehetne ott, ahol magántulajdon van. Ép templom. Égett romok, száz meg száz ház. Végül egy liget és újra ágy a földön.

Július 22., 23.

Pihenő. Dolgozunk a pékosztagnak. Teknőt súrolunk, lisztes zsákokat cipelünk. Vannak a katonaközösségnek derűs pillanatai is.

Egy tizedes vidáman harsogva, kedves-hamisan énekel egy dalt. Egy társa átveszi folytatva. A tizedes rákiált:

– Hé, te kezdj magadnak újat, hagyd az enyémet!

A pékek mellett maradunk.

Hír: Ez nekünk jó. Nem fogunk aknát szedni.

Mindenesetre néhányan igyekeznek a sütőoszlophoz befurakodni. Sikerül nekik. Egyikük megjegyzi:

– Ezek a pizok Darmolisták

– ?

– Amíg te dolgozol, ők alszanak.

Július 24.

Indulás reggel 5-kor. Rendes meneti indulási idő. 42 kilométert teszünk meg. Délután 4: *Kulikovka*.

Július 25.

28 km. *Dremájlovka*. Nagy szenzáció. Kapun 7 szem savanyú cukrot.

Megpofoznak egy munkaszolgálatost, aki állítólag krumplit lopott. Azt kérdik tőle:

– Hát nem elégséges az, amit mi adunk?...

Szédülő testünk, elgyengült szervezetünk ordítja belül, hogy nem, nem elégséges!

De se a megpofozott, se mi nem szólunk egy szót sem.

Július 26.

Dremájlovkától 32 km után *Nyezsin*. Egy volt szovjet kaszárnya mozijában szállunk meg.

Július 27-28-29.

Pihenő. Elkezdem a naplót.

Július 30.

Déli fél egykor 32 km után beérünk *Komárovkába*.

Július 31.

Pihenő.

Augusztus 1.

Huszonhét kilométer után befutunk *Borsná* városába.

A város határában hozzám csatlakozik egy magas, foghíjas román fiú.

– Meddig tesznek-vesznek minket testvér? – kérdi tőlem.

– Várd ki a jót – mondom neki.

– Félek a téltől: Nehezen megyek el én innét. Nem ismered ezt a román mondást?

*Unde-i bine
Nu-i de mine!
Cu ce e rău,
frate s eu!*

*(Ami jó,
az nem nekem van!
Testvér vagyok
én a rosszal!)*

Megmondja, hogy Berariu Simonnak hívják, Kolozs megyei.

Augusztus 2.

Harminckét kilométer után: *Baturin*. A helység határában két zsidó munkaszolgálatos sírja.

Ki marad itt közülünk? És miért, kiért?

Augusztus 3.

Pihenő.

Augusztus 4.

Altynovka. 34 km után.

Augusztus 4.

Krolevec. 20 km gyaloglás után.

Augusztus 6.

Tuligov. 26 km gyaloglás után.

Augusztus 7.

Gluchov. 20 km után. Fekete péntek. Emeletről hordunk le 85 kilós lisztes zsákokat. Én bírom, de ugyanennyit kell lehoznia a 43 éves Chnak és általában mindenkinek, aki zsidó. Érdekes munkaszisztéma. Ilyen sehol a világon nincs. Mindenütt aszerint adagolják a munkát, hogy ki hogy bírja. De hát itt úgy van, mint máshol a világon?

Nagy meló a pékeknél. Mért olyan durvák velünk a honvédek? Az nem baj, hogy kergetnek (nem engem), de csúfolnak, és látszik, hogy kielégül a bosszúvágyuk. De a darmolisták most sincsenek velünk.

Augusztus 8.

C. Gy. sok társával 200 feküdjöt csinált, mert nem volt tiszta a kincstári bakancsa. Sír. Nem mondja el, hogy dolgozott, lisztet hordott, a szobában seprert, sürgött-forgott, tett mindenkiért valamit, azért nem takaríthatta ki a saját cipőjét.

Augusztus 9.

Novo Stepanovka. 35 km után. Tífuszveszély. Kinn alszunk az üres házak mellett. Gyönyörű tanktelep. Szép új munkásházak, színházépület szépvonalú oszlopokkal. Egy kis faluban. Itt is, mint végig az orosz földön, ragyogó éptestű emberek és gyerekek és rengeteg vakító ing és fejkendő.

Augusztus 10-11.

Ryljok. Gyönyörű templom alatt tanyázunk egy gyermeknevelőben. Bombázták nemrég az épületet. Nem sok kárt tettek a bombák. Reisz Vilmos megment egy székely honvédet: Balázs Józsefet Kászomból.

Amikor köszönik neki és gratulálnak, dicsérik a bátorságát, azt mondja:

– Én nem vagyok bátor, csak sajnáltam volna, hogy odavesszen. Hát odaúsztam. Balázs Józsefet katonatársai cserbenhagyták.

Kap egy dupla porciót a konyha jószívűségéből. Egy szellemes barátom megjegyzi:

– Egy kanál leves egy emberéletért.

Ez így van.

Augusztus 12.

Pihenő. Egy román honvéd belefullad a Csernába. Oda, ahonnan Reisz Pepi kihúzta Balázs Józsefet.

A honvéd nevét kérdem.

Megrendülök.

E cél ciné e frate cu ráül: (Az, aki testvér a rosszal.)

Berariu Simion de lingá Cluj. (Berariu Simon Kolozsvár mellől.)

Augusztus 14.

Ivanovskoje 21 km után. Gyönyörű kastély parkjában telepedünk le. Az épület 300 éves, a cár kéjlaka volt: utóbbi időben szovjet üdülőhely.

Augusztus 15.

Lgov 27 km után. Eddig 500 km-nél többet tettünk meg. Kurszk: 60 km-re van. Új hír. Aknákat kell szednünk. Én otthon akarok meghalni.

Augusztus 16.

Ma megbüntettek néhány fegyelmezetlen[ségen értet]. Teljes felszereléssel futás, feküdj, repülőtámadás.

Kellemes sport. Használ az étvágynak.

A holnapot, sok holnapunkat még sűrű mély sötétség fedi.

Vagy a halál, vagy a szabadság.

Augusztus 17.

30 km után délután 14.10-kor *Taraszovba* érkezünk.

Augusztus 18.

23 km gyaloglás után délután 13.30: *Moszlava*.

Augusztus 19.

Délelőtt 11 óra után befutunk a végcélnak jelzett helyre *Kurszk* alá: Taraja Lanyova. Kiderül, hogy a reménykedés ez alkalommal is túl korainak bizonyult: nem maradunk itt. Tovább kell mennünk.

Az első kikötés: a sütőoszlop egyik zászlós urának határozott kívánságára kikötnek három fiút. Feltették a csomagjukat a sütőoszlop kocsijaira. Azon csúsztak le, hogy a társaikon is segíteni kívántak, és tőlük is elvették egyet-mást s azt is felrakták a kincstár szekerére. Többször elájulnak.

Augusztus 22.

Megkezdődik az út végső szakasza: És most a 1000 km felé: erőltetett menetelés. Ma: 53 km után *Szimakovo*. Lemarad egy ember.

Augusztus 23.

Ma: 50 km. *Savinecz*. Lemarad még egy zsidócska.

Augusztus 24.

Ma csak 38 km. *Mihalovka*.

Augusztus 25.

Ma befutunk végre és megállunk. Kipihenjük magunkat, megerősödünk, megkezdjük a munkát, vége a bolyongásnak. Többen a reménységben jókedvűen menetelnek, és alig várjuk a mai célt: *Szary-Oskol*-t.

A pesszimisták örök látszólagos igaza (ami azonban sohase rendítheti meg az igazi, örök, jó, boldog felelőtlenséget): A város peremén tábori csendőrök vannak, levetkőztetnek, átkutatnak bennünket, elvesznek konzervet, cigarettát, szalonnát, pénztárcát, minden pénzt, 10 márka maradhat meg egynél-egynél. (Akinek van.) Néhánynál magyar pénzt találnak: a hadbíróóság azonnal összeül, néhányukat 1½-2 évig terjedő börtönre és 6000 pengő pénzbüntetésre ítélik.

A kutatás és vizsgálat alatt váratlanul légiriadó: repülőgépek kergetőznek a levegőben, borzalmasan szép látvány, lövik az egyik gépet. Lobogó tűzszalag a gépek után, a harc nélkül ér véget, hogy valamelyik harcban álló fél vesztese. Egy sánca bújunk, a csendőrök munkája ezután mintha vesztese erőteljességéből. Éjszaka egy mezőn: új behatolás. Gépek köröznek a város felett: itt esik egy bomba, amott egy.

Augusztus 26-án pihenő, átmegyünk a városka szélén fekvő gyümölcsösbe. Egy félnapot sem töltünk ott, repülőgépek felfedeznek. Tűz alá vesznek. 200 méternyire tőlünk felrobban az egyik „szeretetcsomag”.

FÜGGELÉK

GAÁL GÁBOR
A szegénység átpoetizálása

A szegénység átpoétizálása – vajon nem paradox ez a kifejezés? Lehet poétikus a szegénység? Lehet szép a nyomor, a tömeglakás, az étlenség, a tüdőbaj? Szépség és szegénység vajon nem zárják ki egymást, vagy ha egybe is fonódnak valami bravúrban, a szépség nem a szegénység őszinteségének árán valósul meg? Nem semmisül meg a nyomor valódisága, ha a szép illuminációi közé emelkedik? A kérdés jogosult. A szegénység szerepe nagyon sajátos az irodalom, a szépség zónáiban. Sokan és sokszor megénekelték. De különböztetni kell: más a szegénység mint alkalom például a panaszra, amikor tulajdonképpen a panasz és nem a szegénység a költői alkotás központi élménye, kizárólagos tárgya; amikor a szegénység a költő valója, körlete, világa; amikor a szegénység a lényeg, a világkép, a belső költészet kozmosza. Amikor a szegénység alfa és omega, minden irányból és mindenfelé, szépen átpoétizálva, s nem a nyomorköltészet rikoltó hangjaival, nyersen, úgy, ahogy előfordul, apoétikusan, amilyen a lényege, hanem a szép gyöngyözésének ugyanolyan sima és ittasító permetezésével, mint ahogyan valami tündéri kellem vagy édesítő zsongás szép. A szegénység ilyen előfordulása hiányzik irodalmunkból. Így egy új hang szólaltatja meg (*Salamon Ernő*). Harmincegynéhány jól összeválogatott verse, ami kivétel nélkül a szegénységet énekli, a dal idiómájának különböző változatain egyenletes, átható, belső melegséggel, mely láz is, meg az élet tápláléka is – milyen jellemző –, *Gyönyörű sors* címen áll az érdeklődő elé, legalább olyan színvonalról indulva, mint a legjobb mai magyar fiatalok: saját hangon, kész világgal, időszerűen. Időszerűen a mai vezető lírikusok aratása után, belső rokonsággal velük, költői kifejezés-kincsét mind a magyar költői hagyományok, mind a saját maga artikulációiból nevelve, buzgón ömlő, sokszor szénsavas líraisággal. Meglepne, ha nem ismernék föl s nem jönnének rá a versei ízére, sajátosságára, ha nem látnák meg külön vonásait legújabb, a társadalmi realizmus felé hajló költészetünkben, mely a vers akár boldog, akár boldogtalan, akár vádló, akár rezonáló dallamaiba – mint ő is – bevitt egy eddig hiányzó tájat. („Munkástáj, Sötétség, Megbúvás, Alázat...”), s ezzel az emberi lét mai és helyes felismerését / „Az ágy is, föld is, mind csak árú, / nem jár annak ki nem fizet” /, s a felismerés mellé a hozzátartozó hitet:

*Minden faluban megdobálhatsz,
– aki szenvedett, mindig él, –
szomorú szívű, vékony ajkú,
a gazdag minden pénzénél
örökké előbb! Vár sorára
– pálcává kopott le a bot, –
a Kifosztott él s tesz oly időért,
milyenről nem is álmodott.*

Mindezt azonban a szegénység kizárólagos átpoétizálásával. Ez a szegénység nála könnyen felbontható. Nincs benne (egyelőre) semmi bonyolult. Egyszerű. Szólamai, sorai a népdal szólamán, strófáin fakadnak, így a székely népi balladák szövegkiképzésének módján. Hangja sajátos. Ha hangol is másra, kicseng belőle a regionalitás, az erdélyiség zöngéje, mint ahogy a táj, amiben világa, szegénysége él, az is erdélyi: az erdélyi fatelepek világa. Nem városi, nem is külvárosi, nem is falusi költő, de a sajátos erdélyi tájba kitelepített munkáskolóniáké. Kapcsolata a természettel, versei ipari civilizációja ellenére, szembeszökő. A természet azonban nála nem heroikus vagy idilli, mint az úgynevezett erdélyi költőknél, nem is mitikus, hanem kapitalisztikusan árnyalt. A természet mint társadalmi tényező jelentkezik nála, mint a szegénység ellenfele vagy barátja. Ez is jellemző vonása verseinek. A szegénység félelme a hidegtől, a téltől, mely fokozza nélkülözéseit, az ősztől, mely a betegségeket hozza, remeg természetbenyomásaiban. Különös, lírai vonatkozásokat szólaltat így meg. Új

nyárdicséret, új tavaszvárás, új őszsiratás, új télvíz-átkozat fakad a száján. A szegénység e vonzó, átpoétizált világában korántsem csak a költő él, de összes társai a szegénységben, meleg, átható szeretetben. Ez a szeretet is szegényember-szeretet. Melegében a pincébe és barakkokba zsúfolt, egymás támogatására utalt emberek életmelege gőzöl, s egy különös, káromlások közt is szívreható gyengédség. Ismét így határozhatjuk meg: a szegénység gyengédsége, amihez semmi köze a jólét gyengédségeinek. Szegény virágok közt, a szegénység bútordarabjai közt, a szegénység életgondjainak emelkedő és hulló áramjárásában élnek, botladoznak, rezignálnak és várnak a szegénység (eddig még) örök figurái: beteg apák, beteg anyák, nyomorék famunkások, munkanélküliek, románok, magyarok, zsidók az erdő tövén zúgó fatelepen, hegyek közt, északi téli szelekben. Szívükben, szájukon szomorúság, betegség, kínlódás, emberi, táji, lébeli kietlenség, körülöttük fagy és dér. mindez így tipikusan és plakátszerűen hat, de nem a költőnél, mert épp abban jelentkezik nála a szegénység felfogásában a hangváltás, hogy mindez a pusztá lét, minden világok közül az egyetlen:

*Talán örökké menned kell,
hogy ki tudj érni innen.
Haragos vidék.
Csukott száj.
Borús ég.*

Ha a peremére kerül – s ki ne próbálna innen kimenekülni –, mi egyéb az egyén és a társadalom története, mint a szegénységtől való menekülés különböző formáinak története!? Ő azonban, ha a peremére kerül, őszinte mély visszavágyással néz vissza, olyan széles, szívről fakadó szólammal, repeséssel és kipirulással vágyódva szegénysége haragos ölére, mint legalábbis Provence daltelt mezőire. Ezek a visszavágyó, a szegénység mellett hitet tevő versei a legjellegzetesebbek. Ezekben látható közösségre lelése, közössége háttere, s szólal száján az általános sors. Viszont ez a „régén szerzett nyomorúság”, nemcsak „elringat” verseiben költőt, olvasót, hanem „meg” is „renget”, s e rengetésből egy költészetünk hagyományaiból ismert nekikeseredés hangja csap ki, néhol vádlón és fenyegetőn, azzal a fordultatos artisztikummal, amit jó ösztönrel nevelt részint balladáink, részint Adyn áthevült kurucos, virágénekes formanyelvén.

Költő jelentkezett. Fogadjuk örömmel.

Korunk, 1937

TÁJSZAVAK ÉS RITKA SZAVAK JEGYZÉKE

bonka: csonka-bonka

burján: gaz, gyom

bútra: bútora

cirkula: körfűrész

cirkulás: körfűrészrel dolgozó ember

curukkol: hátrál, hőköl
csacsener: érdekből csodálkozó, aki meggyőződés nélkül dicsér, általában kávéházi figura, aki a pénzes ismerősök asztala körül legyeskedik
csicszerészik: méltatlankodva beszél, szivárog, itt: a vér szivárog
csihány: csalán
csuczog: a tocsog szó mintájára alkotott hangutánzó szó
csücsöri: csucsorodott, ferde szájú
dana: duhaj, pajzán nóta
ehül: éhezik
fecskepósta: virágféle
firis: hímzett, mellre való női ruhadarab, máskor friss jelentésben
gätter: keretes fűrész, keretfűrész
girinc: gerinc
gurucsa: ráolvasással, kuruzslással való megbetegítés
hamál: teherhordó
hammázik: eszik
hárász: könnyű gyapjúszövet
innap: ünnep
innapol: ünnepel, ügyetlenül nyájaskodik
'jába: hiába
kas: kosár
kásza: szárításra előkészített deszkarakás
krivec: kellemetlen, viharos keleti szél
krúcsa: felhérc, a kocsirúd tövéhez keresztben hozzáerősített, megvasalt fa
máglya: alátétfa, fatelepi rakodó alátét
máglyázó: anyagmozgató gép, illetve azzal dolgozó munkás
megehül: megéhül, megéhezik
mendő-mondó: a mendemonda szóból alkotott jelző
moszt: fűrészpor
staflí: párnafa, általában kocka vagy téglalakú gyalult faanyag, különböző anyagok, terhek alátámasztására
székel: lakik
szigorog: fázik, éhezik, szűkölködik
ülgél: üldögél
vekni: egy darab kenyér

ISSN 1216-18-61
ISBN 978-963-88123-9-1

Felelős kiadó Simor András

Felelős szerkesztő Tabák András

2011 Vasas-Köz Kft. nyomda
Felelős vezető Badó Géza

Terjeszti a Könyvtárellátó Közhasznú Társaság
